Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

NYT FRA HISTORIEN

26. årgang, 1. hæfte 15. august 1975

JYSK SELSKAB FOR HISTORIE

NYT FRA HISTORIEN

udkommer med et hæfte på 32 sider hvert kvartal (1. marts, 1. juni, 1. september og 1. december).

Årsabonnement koster 46,00 danske kroner (portofrit tilsendt) og kan tegnes hos Jysk Selskab for Historie, Vester Allé 12, 8000 Århus C.

Redaktion: overarkivar, dr. phil. VAGN DYBDAHL,
universitetslektor, cand. mag. NIKOLAJ PETERSEN,
rektor, mag. art. ERIK RESKE-NIELSEN,
professor, dr. phil. RUDI THOMSEN.

Bidrag til dette hæfte er yderligere leveret af universitetslektor, cand. mag. ERIK CHRISTIANSEN (E.C.), universitetslektor, cand. mag. AKSEL DAMSGAARD-MADSEN (A.D.-M.), universitetsadjunkt JEROME DAVIS, Ph. D. (J.D.), stud. mag. LARS DYBDAHL (L.D.), universitetslektor, dr. phil. POUL ENEMARK (P.E.), universitetslektor, cand. scient. pol. IB FAURBY (I.F.), arkivar, cand. mag. IB GEIL (I.G.), seniorstipendiat, cand. scient. pol. PETER HANSEN (P.H.), arkivar, mag. art. CHR. R. JANSEN (C.R.J.), arkivar, cand. mag. ERIK KORR JOHANSEN (E.K.J.), universitetslektor, fil. dr. MICHAEL LINTON (M.L.), universitetslektor, cand. mag. NIELS LUND (N.L.), universitetsadjunkt, cand. scient pol. VAGN DAHL PETERSEN (V.D.P.) og universitetslektor, dr. phil. ERIK ULSIG (E.U.).

Editorial office
Redaktionens adresse } Erhvervsarkivet, Vester Allé 12, Århus C, Danmark.

ALMINDELIG HISTORIE

HISTORIEVIDENSKAB

RODERICK FLOUD: *An Introduction to Quantitative Methods for Historians.* (Methuen, 1973). 220 s., 1.40 £.

»New Economic History«-skolen har i det sidste tiår fået sit gennembrud inden for amerikansk økonomihistorisk forskning. En lang række videnskabelige undersøgelser, der bygger på anvendelsen af – set med en traditionel historikers øjne – ret avancerede økonomiske og statistiske metoder, har set dagens lys, ligesom der i de senere år har været ført en omfattende debat mellem tilhængere og modstandere af den nye skole.

Som følge heraf er der skabt behov for, at historikere tilegner sig et grundlæggende kendskab til kvantitative metoders brugbarhed inden for historieforskningen. Hertil er Flouds bog – der i opbygning og niveau meget ligner Schiller og Odéns »Statistik för historiker« (anm. i NFH 1970 s. 98) – et velegnet grundlag. Den behandler bl. a. klassifikation, frekvensfordeling, centralværdier og standardafvigelse, databortfald, korrelations- og regressionsanalyser, overalt belyst med et velvalgt eksempelmateriale fra engelsk historie. Særligt fremhæves må i øvrigt det centrale afsnit om behandling og analyse af tidsseriedata. *E. K. J.*

RODERICK FLOUD (ed.): *Essays in Quantitative Economic History.* (Clarendon Press: Oxford University Press, 1974). 250 s., 5.50 £.

En billig bog (i paperback 2 £), der er beregnet til at indføre studerende i de nyeste kvantitative metoder i økonomihistorien. Den er opbygget på den måde, at der først gives en teoretisk indførelse på 35 sider, hvorefter der følger elleve udvalgte afhandlinger gående fra ca. 1300 til efterkrigstiden; ved udvælgelsen har det samtidig været hensigten at dække et så bredt spektrum som muligt af de forskellige teknikker. Hver afhandling indledes med en henvisning til indledningens omtale af de anvendte metoder; bogen slutter med et register, der ligeledes henviser til de steder, hvor de enkelte metoder er brugt. Alt dette lyder meget enkelt; men det må erkendes, at en hel del af bogen vil kræve kundskaber – også i økonomi – som de fleste studerende ikke vil kunne honorere, og som ikke vil kunne gives parentetisk i undervisningen. Dette bør dog ikke afskrække; meget vil kunne klares, og det er derfor en bog, der fortjener at blive kendt og udbredt.

PER NYSTRÖM: *Historieskrivningens dilemma och andra studier.* (Pan/Norstedts, 1974). 307 s.

Den nu afgåede landshøvding i Göteborg Per Nyström var i 30'erne den ledende talsmand i Sverige for en marxistisk historieforskning, virksom bl. a. i det lundensiske tidsskrift Ateneum og med afhandlinger i Scandia. Under redaktion af Tomas Forser er her samlet en række af Nyströms artikler fra 1930'erne; efter den tid blev det administration og politik, der tog Nyströms tid, indtil han i 1955 disputerede på »Stadsindustrins arbetare före 1800-talet«. Bogen indledes med et interview med Per Nyström om at være marxistisk historiker i 30'erne, i sig selv en lille historiografisk perle. Efter dette følger artiklerne, der ofte blot er dagbladskronikker, men dog giver et klart indtryk af både holdninger og metoder. Der sluttes med et efterskrift, hvor Nyström både tager stilling til sin egen fortid og til udviklingstendenser siden da i svensk historieforskning. En yderst inciterende bog.

GÖRAN ANDOLF: *Historien på gymnasiet.* Undervisning och läroböcker 1820–1965. (Esselte Studium, 1972). 348 s.

Andolfs bog falder i to afsnit. I det første gøres der rede for selve begrebet historieundervisning i Sverige, idet de officielle bestemmelser gennemgås. I bogens anden del analyseres tekstbøgerne i verdenshistorie for gymnasietrinnet, og her er i vid udstrækning anvendt kvantitative metoder.

Det er nok de færreste danske læsere, der kender de behandlede svenske lærebøger for perioden; men det er vel sandsynligt, at de konklusioner, der drages på det svenske materiale, også kunne drages på et dansk. F. eks. at navne- og årstalsmængder var mere omfattende i bøgerne fra 1800-tallet end i dette århundrede. Ligeledes at episk fremstilling af begivenheder er aftaget til fordel for deskription af sociale og kulturelle forhold.

Også det noget vanskelige problem omkring vurderinger behandler Andolf. Det kan her fastslås, at bøgerne i dette århundrede er blevet mere objektive, at katolicismen og paven har fået en halvdårlig behandling, og at en tydelig sympati for tredjestand imod højere og lavere stænder kan konstateres.

I. G.

Den kgl. Mønt- og Medaillesamling. (Særtryk af Møntsamlernyt, januar 1975). XXXII s., 12 kr.

Det er i de sidste årtier blevet mere og mere klart for historikerne, at der er mange værdifulde kildeoplysninger at hente i det numismatiske materiale fra oldtid og middelalder. Dette understreges af dette smukke tospaltede hæfte i kvartformat, som bortset fra et rids af Den kongelige Mønt- og Medaillesamlings historie indeholder en populær præsentation af forskellige vigtige mønter og møntfund fra oldtid, middelalder og nyere tid samt af enkelte historiske medaljer. Hæftet, som er udarbejdet af samlingens videnskabelige personale, er rigt udstyret med glimrende gengivelser af de behandlede mønter i stor målestok. Det er en appetitvækker, som nok skal give mange lyst til at se nærmere på vort Nationalmuseums numismatiske skatte.

HERBERT EWE: *Schätze einer Ostseestadt.* Sieben Jahrhunderte im Stralsunder Archiv. (Hermann Böhlaus Nachf., Weimar, 1974). 196 s., heraf 97 pl., 33 M.

Denne bogs formål er at fremstille Stralsund byarkivs historie. Det gøres i en indledning på en snes sider, med kortere resumeer på russisk, engelsk, polsk og svensk, hvor der nødvendigvis også gives et rask overblik over byens historie, og ved at afbilde og kommentere 97 udvalgte arkivalier, iblandet enkelte billeder fra arkivets bygninger og daglige virke. Billederne er af god kvalitet, enkelte i farver; kommentaren giver tekniske oplysninger, proveniens og en ret almen placering i den historiske sammenhæng. At udvalget vedrørende de sidste fyrre år har slagside, er vel uomgængeligt, og det kan næppe heller nytte at anke over de klichéfyldte og missionske kommentarer. Men når det angives, at arkivet rummer byens grundlæggelsesdokument fra 1234, har man lov at undre sig over, at det ikke er medtaget. *N. L.*

VERDENSHISTORIE

REINHARD ELZE und KONRAD REPGEN (hrsg.): *Studienbuch Geschichte.* (Klett, 1974). 1041 s., 44 DM.

At fremstille hele verdenshistorien på godt tusind sider er på én gang en bedrift og en betænkelig sag. Det kan være rart at have en sådan oversigt; men omfanget vil ofte tvinge til betænkelige forenklinger, som udelader problemer eller gør dem problemløse. I 8 år har der været arbejdet på denne bog, og på mange måder er resultatet blevet godt. Skildringen går kronologisk frem efter følgende skema: Hans Georg Gundel 8 s. om forhistoriske tider, Gundel og Horst Callies 227 s. om antikken frem til ca. 400 e. v. t., Ernst Pitz og Joachim Leuschner 243 s. om middelalderen, Ernst Walter Zuden og Heinz Hürten 237 s. om nyere tid og Hürten 232 s. om 19. og 20. århundrede. Ind imellem

findes en række tværgående fremstillinger om »samfundet«, bl. a. omfattende de sociale og økonomiske forhold. Dertil kommer et fortræffeligt navne- og sagregister.

Man bliver imidlertid betænkelig, når redaktørerne allerede i forordet annoncerer, at fremstillingen er set i et europæisk perspektiv, således at de oversøiske lande først kommer med i det omfang, de får betydning for Europas historie, og at der på forhånd af pladshensyn er renonceret på bibliografi og henvisninger; der er end ikke blevet plads til præsentationer af kildematerialet. Når man herefter går ind i værket og f. eks. konstaterer, at afsnittene om de antikke samfund ikke har taget højde for de senere års forskningsdebat, eller at de sidste 28 sider om tiden efter 1945 næsten kun beskæftiger sig med storpolitik, må man spørge sig selv, om bogen virkelig kan opfylde sit erklærede formål om bl. a. at give historiestuderende et tilgrundliggende overblik over historiens forløb. Der bør i al fald advares imod at opfatte fremstillingen som autoritativt udtryk for den nuværende historieforskning eller som en »Studienbuch«. *E. C.*

UDDANNELSE

JAMES BOWEN: *A History of Western Education.* I. The Ancient World, II. Civilization of Europe. (Methuen, 1975). 395 s. + 8 pl. og 504 s. + 8 pl., paperback 3 og 4.25 £, vol. II indbundet 9.50 £.

Første bind af Bowens værk (jf. NFH XXIII s. 36 f.) foreligger nu i et uforandret genoptryk som paperback, og samtidig er nu andet bind udkommet i såvel paperback som indbundet udgave.

Dette andet bind følger uddannelsernes historie fra den karolingiske renæssance over skolastikken, den italienske renæssance, humanismen og reformationen frem til jesuitternes virke i 16. århundrede. Det er en interessant tid, hvor kirken dominerede uddannelsesvæsenet og forsøgte at få den kristne lære forenet med de antikke traditioner, samt tiden for katedralskolernes og universiteternes oprindelse.

Med stort kendskab til kilder og forskning, bl. a. demonstreret i noteapparatet og den omfattende bibliografi, giver Bowen en letlæselig fremstilling uden at tilsløre problemerne. Således kan også andet bind varmt anbefales, og man ser med forventning frem til det bebudede tredje og sidste bind af værket. *E. C.*

KUNSTVIDENSKAB

JAMES HALL: *Dictionary of Subjects and Symbols in Art.* (John Murray, 1974). 345 s., 5 £.

Fremfor andre håndbøger med tilsvarende funktionsområde udmærker denne opslagsbog sig først og fremmest ved sin emnemæssige bredde. Ligesom George Fergusons »Signs and Symbols in Christian Art« fra 1954 er dette opslagsværk knyttet til den ikonologisk-ikonografiske tradition inden for kunsthistorieforskningen, hvor symbol- og allegoriforståelsen udgør et centralt moment i traditionens hermeneutiske meningstydning. Mens Fergusons arbejde og lignende værker begrænser sig til et bestemt område inden for det allegoriske felt, er denne opslagsbog den første, som i ét bind kompetent sammenfatter religiøse, klassiske og historiske temaer samt figurer fra moralske allegorier, den romantisk-episke poesi og karakterer fra det nordeuropæiske genremaleri. Opslagsværket er tænkt som hjælpemiddel primært for ikkespecialisten til en indholdsmæssig rekonstruktion af temaer inden for først og fremmest billedkunst og skulptur, og med sin funktionelle udformning med grundige krydshenvisninger kan den opfylde sin hensigt. *L. D.*

TROELS ANDERSEN m. fl.: *Bild och verklighet.* (Almqvist & Wiksell, 1972). 195 s.

»Bild och verklighet« består af syv velillustrerede artikler om stilretninger og -ismer i det 20. århundredes kunst. Bogen intenderer at være introduktionel og letlæselig ud fra

kravet om »pedagogisk effektiv kurslitteratur«, som det hedder i formålsformuleringen for Eidos-serien, hvori den indgår. Blandt artiklerne kan fremhæves Troels Andersens »Abstrakt og konkret kunst 1915–35« og Folke Edwards om futurismen; men som helhed betragtet lider denne bog, ligesom serien i det hele taget, af lapidariske forkortninger, historieløshed og pluralisme. Som tendens er artiklerne stramme narrativt-beskrivende oversigter, hvor forfatterne har en indforstået holdning til deres emner. Bogen kan dårligt tjene som en introduktion med helhedspræg; der er ikke blot udeladt en del vigtige retninger og fænomener; men der mangler den samlende begrebsliggørelse af kunsten og dens forandrede konstitution i den højtudviklede kapitalisme. Der forsøges end ikke en sådan, f. eks. gennem en indledningsartikel, der sammenfattende kunne give sammenhængen og udviklingsforholdene mellem de emner, som artiklerne tager op. *L. D.*

OLDTIDEN

ORIENTEN

FRIEDRICH CORNELIUS: *Geschichte der Hethiter.* (Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1973). 378 s.+48 pl., 48 DM.

Som følge af det skriftlige kildemateriales fragmentariske karakter er den hittitiske historie hidtil normalt blevet behandlet som led i mere almene arkæologisk-kulturhistoriske skildringer af Lilleasiens bronzealder. Nu har imidlertid den efterhånden alderstegne tyske oldtidshistoriker Fr. Cornelius, som allerede i bind II 2 af sin Geistesgeschichte der Frühzeit kom ind på hittitterne, udsendt det foreliggende værk, som helt og holdent er helliget den hittitiske historie frem til den store katastrofe o. 1200 f. v. t. Indledningsvis undersøger Cornelius Anatoliens geografiske og etniske forhold samt analyserer de indvandrede indoeuropæeres retsvæsen, sociale struktur, religion m. m.; men dermed er gejsten også gået af forf.: der bliver ikke – som man kunne have håbet – tale om en systematisk behandling af det hittitiske samfund og dets problemer i bredeste forstand; i stedet følges på 200 sider de politiske begivenheder lige fra de assyriske koloniers tid frem til Hattushas definitive fald i alle deres mange ligegyldige detaljer. Men selv om bogen således virker helt utidssvarende, er den dog ikke uden værdi: alene det forhold, at Cornlius har samlet et stort stof om hittitterne, er prisværdigt, og hertil kommer yderligere, at bogen til glæde for fagfællen afsluttes med et omfattende dokumentarisk noteapparat.

ANTIKKEN

M. I. FINLEY (ed.): *Studies in Ancient Society.* (Routledge and Kegan Paul, 1974). 324 s., 4.25 £.

Dette er en samling artikler, som tidligere har været trykt i tidsskriftet »Past and Present«. Bogen indledes med to artikler om græsk historie af bogens udgiver, professor Finley, henholdsvis om de athenske demagoger og om Aristoteles og økonomisk analyse; i øvrigt er den koncentreret om emner vedrørende romerrigets samfundshistorie. Der er bl. a. tale om en afhandling af Brunt om den romerske pøbel og en anden om de kejserlige frigivne og slaver til belysning af den tidlige kejsertids sociale mobilitet ved Weaver, og vedrørende den senere periode er der et bidrag af Jones om det romerske kolonat. Særlig fyldigt belyst er de romerske kristenforfølgelser, idet de behandles i hele fire artikler, af henholdsvis de Ste Croix, Sherwin-White og Frend. Alt i alt en antologi med bud til et bredt publikum af læsere med interesse for antikke og specielt romerske samfundsfænomener.

M. I. FINLEY: *The Use and Abuse of History.* (Chatto & Windus, 1975). 254 s., 4.50 £.

I denne bog præsenterer Finley 12 afhandlinger, og af disse har vel kun én, »Anthropology and the Classics«, ikke været publiceret før; men om resten gælder, at de i udstrakt grad er blevet revideret med henblik på den samlede offentliggørelse. Alle har et vist historiografisk tilsnit, idet de mere eller mindre berører problemer vedrørende studiet af, synet på og udnyttelsen af den antikke historie, i oldtid og senere tidsaldre; men i øvrigt er det en broget blanding, snart med accenten på almene problemer som »Generalisations in Ancient History« eller »Archaeology and History«, snart om mere konkrete oldtidshistoriske emner, f. eks. »The Alienability of Land in Ancient Greece« og »Sparta«. Fælles for alle arbejder er deres afspejling af en stærkt reflekterende forskerpersonlighed og deres høje faglige kvalitet. Der er tale om en artikelsamling, der vil bringe såvel fagfællen som den historie-interesserede lægmand rig inspiration.

HELLAS

N. G. L. HAMMOND: *Studies in Greek History.* A. Companion Volume to A History of Greece to 322 B. C. (Clarendon Press, Oxford, 1973). 574 s. + 7 pl., 12.50 £.

Da nuværende professor i græsk ved Bristols universitet N. G. L. Hammond i 1959 udsendte sin særdeles nyttige håndbog i den græske historie frem til hellenismen (jf. NFH XI s. 37), måtte han af pladshensyn afstå fra at give henvisninger til den nyere forskning og begrunde sin egen stillingtagen i forskellige kontroversielle spørgsmål. Både før og siden har han imidlertid behandlet en række af de pågældende problemer i specialafhandlinger, og i det foreliggende værk har han nu – i vid udstrækning i revideret form – gengivet 16 sådanne arbejder, som i deres emnevalg dækker et bredt spektrum: arkæologiske undersøgelser, økonomisk og politisk historie og skildringer af vigtige militære operationer. Fælles for alle arbejderne er Hammonds dybe fortrolighed med såvel det antikke kildemateriale som den nyere specialforskning, og selv om hans teser langtfra altid virker overbevisende – dette gælder f. eks. hans forsøg på at splitte Solons virke op på to år – har han med sit »companion volume« leveret en samling vægtige forskningsbidrag, som ikke alene vil give læserne af hans History of Greece den fornødne dokumentation, men også vil være en rig inspirationskilde for fagfællerne inden for udforskningen af det gamle Hellas' historie.

WOLFGANG SCHULLER: *Die Herrschaft der Athener im Ersten Attischen Seebund.* (de Gruyter, 1974). 234 s., 88 DM.

Dette værk, som er et omarbejdet habilitationsskrift fra Freie Universität Berlin, er af central historisk interesse, idet det indeholder en indgående systematisk analyse af de direkte og indirekte midler, athenæerne benyttede sig af til befæstelse af deres herredømme over det deliske forbund samt på baggrund af en konkret undersøgelse af, hvorledes dette herredømme blev en realitet, en sammenfattende karakteristik af forbundet som athensk magtinstrument. Dr. Schuller har med stor grundighed studeret den antikke litterære og epigrafiske overlevering og i videste udstrækning inddraget de omfattende nyere specialværker, og resultatet er blevet en tankevækkende syntese, som har bud til alle, der beskæftiger sig med det 5. århundredes athenske historie. Som afslutning en ekskurs om det meget omdebatterede athenske møntdekrets kronologi, i hvilken forfatteren med tungtvejende argumenter afviser de forsøg, der med H. B. Mattingly som pioner er blevet gjort på at flytte dekretet fra det 5. århundredes midte ned i 420'erne.

EDWARD E. COHEN: *Ancient Athenian Maritime Courts.* (Princeton University Press, 1973). 233 s., 9 $.

Dette er en udpræget teknisk undersøgelse over de særlige domstole for handelssager i Athen: de såkaldte dikai emporikai, som vi ikke alt for misvisende kan gengive som sø-

og handelsretten. Forfatteren, der er sagfører og samtidig underviser i antik retshistorie ved University of Pennsylvania, har med stor flid indsamlet det antikke kildemateriale, i første række det 4. århundredes talrige retstaler, og yderligere inddraget den ret omfattende moderne speciallitteratur, og på grundlag heraf giver han en dybtgående syntese om problemerne vedrørende de pågældende domstoles procedure, jurisdiktionsområde og historiske udvikling. Det er vel i første række et værk med bud til specialisten i græsk retshistorie; men også for historikeren, der arbejder med de athenske retstaler som kildemateriale, vil bogen givetvis kunne være til stor nytte.

R. T. A. TALBERT: *Timoleon and the Revival of Greek Sicily 344–317 B. C.* (Cambridge Classical Studies; Cambridge University Press, 1974). 235 s., 5 £.

Et af de mest spændende begivenhedskomplekser i Siciliens historie er den korinthiske adelsmand Timoleons intervention i 344 f. v. t., da alt på øen truede med at ende i kaos, og hans påfølgende vellykkede besejring af tyranni og karthagerfare og genoprettelse af lovmæssige tilstande i Syrakus og andre siciliske bystater. Derfor er det forståeligt, at Timoleon-perioden med mellemrum har tiltrukket moderne forskere. Særlig banebrydende var professor Westlakes lille bog »Timoleon and His Relations with Tyrants« fra 1951 med den overbevisende påvisning af den skriftlige overleverings stærke tendens i Timoleons favør. At mulighederne for en frugtbar nybehandling af Timoleons tidsalder dog ikke er udtømt dermed, fremgår klart af det foreliggende værk, som i 1971 skaffede sin forfatter, lektor Talbert fra Belfasts universitet, Ph. D.-titlen.

I betragtning af kildematerialets mangelfulde karakter afholder Talbert sig med rette fra forsøget på at levere en Timoleon-biografi. I stedet behandler han en række omstridte problemer vedrørende Timoleon-overleveringen og begivenhederne under og efter Timoleon, og ikke mindst værdifuldt er det, at han i sine afsluttende kapitler klarlægger det nye lys, de arkæologiske udgravninger og de omfattende siciliske møntfund kaster over spørgsmålet om Timoleons store betydning for Siciliens kraftige opblomstring i anden halvdel af det 4. århundrede f. v. t.

W. W. TARN and G. T. GRIFFITH: *Hellenistic Civilisation.* (3. udg.; University Paperback, Methuen, 1974). 372 s., 3.20 £.

Tredje udgave af Tarns grundlæggende værk om den hellenistiske verden fra 1927 udkom 1952 i samarbejde med G. T. Griffith (jf. NFH II s. 32). I denne form blev bogen udgivet som paperback i 1966 og er nu blevet genoptrykt i uændret skikkelse. *E. C.*

GERHARD WIRTH: *Alexander der Grosse in Selbstzeugnissen und Bilddokumenten.* (Rowohlt Bildmonographien, Rowohlt Taschenbuch Verlag, 1973). 150 s.

Man må ikke af denne bogs titel lade sig forlede til at tro, at den i højere grad end andre Alexander-monografier (se f. eks. NFH XXV 3) skulle bygge på udsagn, breve o. l. fra Alexander selv; det ville også være mærkeligt; for sådant er kun bevaret i meget ringe omfang. Derimod har forfatteren, der er professor i Alte Geschichte i Erlangen, øjensynlig ønsket at forme sin fremstilling direkte på grundlag af det antikke kildemateriale; i al fald går de ca. 300 notehenvisninger alene på de antikke forfattere og ikke på moderne fremstillingers synspunkter og specialdiskussioner; dem kan læseren gå til bagefter via den fyldige og ajourførte bibliografi. Selve fremstillingen har foruden et hovedafsnit om Alexandertogets forløb også ganske meget om Alexanders person, baggrund og betydning samt gengiver til sidst ganske kort nogle senere vurderinger af Alexander, f. eks. af Napoleon I, Ranke og Burckhardt. Endelig er der et i betragtning af bogens omfang usædvanlig stort og ganske godt gengivet udvalg af illustrerende billedkilder, bl. a. Alexander-portrætter. Alt i alt en meget overkommelig indgangsbog om Alexander

den Store, men samtidig særdeles nyttig og velegnet som udgangspunkt for videre studier, ikke mindst fordi den i så høj grad inddrager det antikke kildemateriale, som jo alle senere fremstillinger har måttet bygge på.

A. D.-M.

ROM

KARL CHRIST: *Römische Geschichte.* Einführung, Quellenkunde, Bibliographie. (Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1973). 335 s., 44 DM.

Med det foreliggende værk har professor Christ fra Marburg skænket alle, der beskæftiger sig med romersk historie, et uundværligt arbejdsinstrument – noget i retning af Bengtsons Einführung, men i betragtning af det indskrænkede geografiske og kronologiske felt langt mere indgående. Titlen indicerer ikke nogen oversigt over den romerske histories forløb, men derimod en redegørelse for udforskningen af den romerske historie og de problemer der rejser sig i forbindelse dermed. Bogen indledes med en Allgemeine Einführung, som gør alment rede for studiet af den romerske historie i nyere tid og de forskellige håndbøger, tidsskrifter og andre hjælpemidler, der foreligger vedrørende denne histories forskellige aspekter, og derpå følger 5 kronologiske afsnit, henholdsvis om kongetid + republik, revolutionsperioden, principatet, det 3. århundredes kriseperiode samt endelig senantikken. I hvert af disse afsnit indledes med en almen oversigt over periodens særpræg og vurderingen af den i nyere tid, og derpå følger en gennemgang af de forskellige kildegrupper til periodens historie samt en redegørelse for dens hovedproblemer og de anvendte forskningsmetoder. Herigennem lykkes det Christ i enestående grad at gøre sin læser fortrolig med den romerske forskningsproblematik, såvel i almindelighed som i detaljer, og derfor vil hans bog ikke alene være af stor værdi for nybegynderen; men den vil også kunne give forsker-fagfællen talrige nyttige vink, ikke mindst gennem den guldgrube af up to date førte bibliografiske henvisninger, der er knyttet til hvert enkelt afsnit.

ANDERS ALFÖLDI: *Die Struktur des voretruskischen Römerstaates.* (Carl Winter, Heidelberg, 1974). 226 s. + 16 pl., 142 DM.

I denne bog om det ældste Roms genesis og struktur, der fremtræder som en syntese og fuldendelse af en lang række arbejder fra de sidste 50 år, fremfører Alföldi – ikke uden føje – at det normale græsk-romerske kildemateriale, som historikerne har arbejdet med siden Schwegler og Mommsen, langtfra er tilstrækkeligt til at danne grundlaget for en sikker rekonstruktion. I stedet bygger han først og fremmest på analogier fra de gamle eurasiske rytterhyrder, hvis sociale struktur han søger at afsløre gennem arkæologiske fund, myter og kultskikke, sprogvidenskab m. m. Både i sine konklusioner om de pågældende rytterfolks samfundsorden og i sine parallelliseringer med de romerske forhold, som anskues på grundlag af tilsvarende overleveringer, lægger Alföldi om muligt en endnu større lærdom og fantasi for dagen end vanligt. Men som mere jordbunden historiker kan man – midt i beundringen for hans intellektuelle bedrift – ikke lade være med at spørge om, hvor meget der i grunden er holdbart af dette vidtløftige rekonstruktionsnet.

EMILIO GABBA: *Esercito e società nella tarda repubblica romana.* (»La Nuova Italia«, Firenze, 1973). 623 s., 7000 Lire.

I denne digre bog har den bekendte oldtidshistoriker fra Pisas universitet samlet en række af de vigtigste afhandlinger om det senrepublikanske Roms hærvæsen og samfundsforhold, han i de sidste 25 år har publiceret i forskellige tidsskrifter. Grundkærnen er de tre såvel betydningsfulde som omfattende afhandlinger »Le origini dell'esercito professionale in Roma: i proletari e la riforma di Mario«, »Ricerche sull'esercito professionale romano da Mario ad Augusto« og »Le origini della Guerra Sociale e la vita politica romana dopo 1'89 a. C.«, og til disse slutter sig tolv mindre afhandlinger om mere

specifikke emner, f. eks. to om Livius Drusus, samt en samling »note e discussioni«, som mest omfatter recensioner, deriblandt af så centrale værker som Toynbees »Hannibal's Legacy« og Badians »Foreign Clientalae«. De enkelte arbejders oprindelige form er principielt bibeholdt; men hvor Gabba selv er nået videre, eller hvor nyere litteratur bør inddrages, er der foretaget korrektioner og tilføjelser inden for skarpe parenteser. At dette i ikke ringe grad øger bogens værdi for brugeren, behøver næppe at fremhæves.

SKANDINAVIEN

GRAHAME CLARK: *The Earlier Stone Age Settlement of Scandinavia.* (Cambridge University Press, 1975). XXV + 282 s., 7.50 £.

Professor Grahame Clark, Cambridge, som i fyrre år har beskæftiget sig med stenalderkulturen i Europa, analyserer i denne oversigt fundene fra den ældre stenalder i Norden, idet han koncentrerer sig om perioden indtil 3.000 f. v. t. Efter en fortræffelig indledning, hvori han gennemgår de geografiske og fysiske forudsætninger – landhævningen og udviklingen inden for flora og fauna – behandles i bogens hovedafsnit fundmaterialet fra hele Norden. Koloniseringen af Skandinavien ses i europæisk kontext, og forfatteren analyserer fortløbende hermed den kulturelle, økonomiske og sociale udvikling på de enkelte fundpladser. Af særlig stor værdi er hans komparative studier af fundgrupperne, som bliver sat i relation til lignende fund fra hele Nordeuropa. Således bliver f. eks. fundene fra Bromme, Ahrensburg, Maglemose, Kongemose, Vedbæk, Bloksbjerg og Ertebølle sat i relation til fundene af flintværktøj, hornredskaber og indristninger med motiver fra dyreverdenen i Sverige, Norge, Finland, Polen og Nordtyskland. På fremragende måde skildrer forfatteren den tekniske, sociale, økonomiske og kulturelle udvikling i hele området. Teksten illustreres med fortrinlige billeder, tegninger, kort og statistiske tabeller. At Clark suverænt behersker sit stof, ses ikke mindst af, at han i den forbilledlig korte fremstilling kan indbefatte hele det enorme fundmateriale. *M. L.*

ERLING ALBRECHTSEN: *Fyn i oldtiden.* (Odense Universitetsforlag, 1974). 152 s., 80 kr.

Dr. phil. Erling Albrechtsen, som gennem 30 år har ledet Fyns Stiftsmuseums arkæologiske afdeling og i 1968 blev knyttet til Odense Universitet som lektor i nordisk arkæologi, har i denne oversigt over fundene fra Fyn i oldtiden samlet sine erfaringer fra udgravninger, materialeindsamlinger og forskning. Han betegner selv bogen »som et enkelt skridt, som et lille pust undervejs på forskningens lange vej mod endelig sandhed.«

Bogen indeholder en udmærket og letlæst gennemgang af hele oldsagsmaterialet på Fyn fra den ældre stenalderbebyggelse o. 10.000 f. Kr. til vikingetidens sidste store »trelleborganlæg«, Nonnebakken i Odense. Studiet af dette fundmateriale kan give mange interessante bidrag til diskussionen om Danmarks (og Nordens) historie i oldtiden. Ved hjælp af den såkaldte dendrokronologi kan dr. Albrechtsen revidere de dateringer, man tidligere har gået ud fra med kulstof-14-metode, og opstille en ny tidstavle over klima-, vegetations- og kulturperioder i Danmark. Bronzealderen lader forfatteren omfatte ca. 1300 år, idet han henlægger dens begyndelse til ca. 1.800 f. Kr. og tilbageviser Joh. Brøndsteds tese om et indvandrende enkeltgravfolk, som underlagde sig den gamle bondebefolkning – alt tyder på en mere ensartet social status hos den agerbrugende og kvægavlende befolkning, end Brøndsted hævdede. Et fremragende billedmateriale ledsager teksten, og man må håbe, at denne spændende bog får mange læsere også uden for Danmark. *M. L.*

MIDDELALDEREN

ERNLE BRADFORD: *The Sword and the Scimitar.* The Saga of the Crusades. (Victor Gollancz, 1974). 240 s., 5 £.

At skrive populært – at give en fagligt dækkende fremstilling af et emne for en læserkreds uden specielle forudsætninger – anses af mange for den mest krævende genre, man kan give sig i kast med. Denne bog er ikke skrevet for specialister, og om end forfatteren tidligede har skrevet om emner fra korstogstiden og hans fortrolighed med både kilder og lokaliteter er stor, er den åbenbart heller ikke skrevet af en specialist, men af en interesseret lægmand. Den slags skal man ikke tage modet fra, hvis det kan undgås; men på den anden side gælder kun én standard for historiske arbejder. Ernle Bradford når den ikke; for selv om hans bog er velskrevet og spændende, er der alt for meget væsentligt, som enten ikke er forstået eller ikke er behandlet. Det gælder korstogenes forudsætninger, og det gælder deres forløb, hvor fremstillingen i alt for høj grad koncentrerer sig om krigshistorien og forsømmer sociale og kulturelle faktorer.

Bogen er overordentlig smukt illustreret, både i farver og sort-hvidt; men udvalget af billeder er ikke overbevisende. Hovedparten gengiver illustrationer i langt senere kilder, og det forekommer noget søgt, at man skal have et billede af Karl den Stores kroning (fra c. 1460), fordi Godfred af Bouillon drog gennem Ungarn til Konstantinopel ad »the route of Charlemagne«. Også bibliografien, der er ret kort, viser besynderlige mangler. Af en forfatter, der lægger så stor vægt på krigsteknik, kunne man have ventet en henvisning til Smails Crusading Warfare; men hverken denne bog eller andre standardværker nævnes. *N. L.*

CHRISTOFFER TAYLOR: *Fieldwork in Medieval Archaeology.* (Batsford, 1975). 176 s., 2.50 £.

Forfatteren, som er »Investigator for the Royal Commission on Historical Monuments«, har i en årrække undervist i og selv benyttet de metoder, han redegør for. Læseren får en udmærket oversigt over hele den arkæologiske registrering af den middelalderlige topografi i England fra de første sondringer i terrænet til den endelige publicering af det undersøgte område og dets bebyggelse. Først redegør forfatteren for lokaliseringen ved hjælp af skriftlige dokumenter, kort, luftfotografering og feltstudier og derefter for de instrumenter, der skal bruges ved opmåling og nivellering af terrænet. Dertil gives gode eksempler på fortolkning af forskellige slags bebyggelsesfund i England – målet er en total kortlægning af al middelalderbebyggelse i hele landet. Bogen indeholder derimod intet om udgravningsteknik eller praktiske anvisninger for feltarkæologer. Den beskæftiger sig udelukkende med en katalogisering af topografien, inden man begynder selve udgravningen. Bogen er af stor værdi både for amatørarkæologer og videnskabsmænd og kan stimulere til lignende registreringer i andre lande. *M. L.*

ENGLAND

ROBERT BRUCE-MITFORD: *Aspects of Anglo-Saxon Archaeology.* Sutton Hoo and other Discoveries. (Victor Gollancz, 1974). 356 s. + 112 pl., 12.50 £.

I 1939 fandt amatørarkæologen Basil Smith den store skibsgrav i Sutton Hoo ved floden Deben øst for Ipswich. Fundet, »the greatest single find in the archaeological annals of England«, består af et 27 m langt skib nedlagt i en stor gravhøj sammen med pragtfulde våben og smykker, byzantinsk sølv, guldmønter, drikkehorn og et musikinstrument: en »lyre« med seks strenge. Forskerne daterede fundet til det 7. århundrede og formodede, at man her havde begravet en angelsachsisk konge. Skibsgraven ligner i høj grad de noget tidligere og samtidige høvdinge-

grave i Uppland fra den såkaldte Vendel-tid, og fra svensk side har man da også hævdet, at Sutton Hoo-graven rummer en svensk konge.

Lederen af middelalderafdelingen på British Museum, Dr. Bruce-Mitford, som i tyve år har arbejdet med fundet og 1965–69 ledede de nye udgravninger på fundpladsen, publicerer her en række af sine videnskabelige artikler – bearbejdede og ført up to date – vedrørende hele fundkomplekset og behandler alle sider af problemerne omkring dette mærkelige fund såsom udviklingen inden for skibsbyggeriet i Nordeuropa, relationerne mellem Norden og England (forfatteren tilbageviser hypotesen om en svensk gravlægning), den politiske udvikling i England, Beowulf-digtet og fundets betydning inden for kunst-, religions- og musikhistorie. Værket er illustreret med pragtfulde billeder af hele fundkomplekset og lignende fund fra England og Norden. Da bogen på mange punkter klarlægger nordiske forhold, bør den være selvskreven på ethvert større videnskabeligt bibliotek. *M. L.*

PETER CLEMOES (ed.): *Anglo-Saxon England.* 3. (Cambridge University Press, 1974). 270 s., 7.50 £.

Eftersom der nu foreligger tre årgange af denne årbog for studier i det angelsaksiske Englands historie og kultur i bredeste forstand, er der efterhånden et passende grundlag for at vurdere, i hvor høj grad redaktionen formår at realisere sine prisværdige intentioner i retning af at skabe forbindelse mellem dette studiefelts forskellige grene, ikke blot ved at skabe et forum for dem alle, men et organ, hvor litteraturforskere meddeler undersøgelser, som historikere, arkæologer og andre kan lære af, historikere og arkæologer til gengæld afhandlinger med relevans ikke blot for deres egne problemer, men også for litteratur- og sprogfolks. Et sådant tidsskrift vil nemt høste kritik fra alle sider, idet alle vil synes, at det indeholder for lidt af deres eget; men selv om »Anglo-Saxon England« kan se rigelig litterært ud, ville det være urimeligt at rette en sådan anke mod det. Af vellykkede tværfaglige bidrag kan i denne årgang peges på Kathryn Humes »The Concept of the Hall in Old English Poetry«, Bruce Harberts »King Alfred's æstel« og Christine Fells undersøgelse af beretningen om angelsaksisk emigration til Byzants efter 1066 i den islandske saga om Edward Confessor. *N. L.*

CAROLINE BINGHAM: *The Stewart Kingdom of Scotland 1371–1603.* (Weidenfeld and Nicolson, 1974). 284 s. + 27 pl., 4.25 £.

Skotternes nationalisme er aldrig død, om end dens konjunkturer i lange perioder har ligget lavt. I disse år synes de stigende: nationalisterne vinder frem ved valgene; der tales om et selvstændigt parlament for Skotland, og der luftes endog planer om at løsrive Skotland helt fra UK, nu hvor skotterne og ikke englænderne har fundet olie i Vesterhavet. Med sådanne strømninger følger ofte en øget interesse for et lands historie, og der har i de senere år ikke været langt mellem nye bøger og kildepublikationer om Skotlands historie før 1603.

Caroline Bingham har tidligere skrevet biografier af Jacob V og Jacob VI (i England: Jakob I) foruden af Edward II af England. Det ville have været mere korrekt, om hendes nye bog havde heddet »The Stewart Kings of Scotland«; for den er i udpræget grad biografisk anlagt; kongerne får, efter et par indledningskapitler, simpelt hen et kapitel hver. For danske læsere kan bogen have interesse, fordi Jakob III's dronning var datter af Christian I og behandles forholdsvis indgående. Ellers er bogen blot jævn historiefortælling på hæderligt folkebiblioteksplan. *N. L.*

TYSKLAND

KARL HAUCK (hrsg.): *Das Einhardkreuz.* Vorträge und Studien der Münsteraner Diskussion zum Arcus Einhardi. (Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen, Philologisch-Histo-

rische Klasse, Dritte Folge Nr. 87, Vandenhoeck & Ruprecht, 1974). 220 s. + 50 pl.

Genstanden for denne bog, der rummer bidrag af ti historikere, kunsthistorikere, palæografer etc. ved et symposium i Münster, er et »monumentum deperditum«: Einhards kors har været monteret på en triumfbueagtig sokkel, der igen sad på et relikvieskrin tilhørende St. Servatiusstiftet i Maastricht, som Einhard havde tilknytning til; men det gik tabt i det 18. århundrede og kendes nu kun fra ufuldstændige afbildninger og beskrivelser. Ved et strålende team-work er det ved det nævnte symposium lykkedes at trænge til bunds i overleveringen og ved at inddrage andre kilder til sammenligning og støtte at rekonstruere kunstværket, der derved bliver en kilde af væsentlig betydning for Karl den Stores og hans efterfølgers tid. For Einhard selv betyder det, at der nu er fundet støtte for de kilder, der omtaler ham som leder af kunstskole og hofværksteder i Aachen; hans tilnavn Bezeleel skal tages alvorligt.

N. L.

JOSEF FLECKENSTEIN: *Grundlagen und Beginn der deutschen Geschichte.* (Deutsche Geschichte I; Vandenhoeck und Ruprecht, 1974). 250 s.

Professor J. Fleckenstein, Göttingen, har tidligere publiceret arbejder om Karl den Store og om de tyske kongers hofkapeller og endvidere behandlet Ottonernes rige i den nyeste udgave af Gebhardts Handbuch der deutschen Geschichte. Nærværende førstebind af den ny tyske historie i 10 bind falder i to dele: Die Grundlagen, dvs. Frankerriget, og Der Beginn, dvs. fra rigsdelingernes skabelse af en tysk stat frem til 1056, på tærsklen til investiturstriden.

Både hovedredaktøren, Joachim Leuschner, og Fleckenstein betoner stærkt, at man ikke i dag kan skrive nationalhistorie. På linie hermed tages f. eks. afstand fra en opfattelse af tyskerne som germanernes arvtagere. Frankerriget og dermed Tyskland modtog såvel en germansk som en antik-kristen arv. At Tyskland kom til at omfatte både sachsere-frisere og alemanner-bayere, skyldes mere Frankerrigets historie end etnisk fællesskab.

Ifølge Leuschners forord er den politiske historie i videste forstand seriens hovedemne. Fleckenstein følger denne intention, og hvis man kan affinde sig med, at teknisk-økonomisk-erhvermsmæssige forhold næsten ikke berøres, må bogen karakteriseres som en kyndig og velskreven sammenfatning af den moderne forskning med særlig vægt lagt på skildringen af riget: idé, organisation og politik. Man bemærker, at den tyske nationalfølelse, som diskuteres i indledningen, er erstattet af en europæisk, dvs. vesteuropæisk binding: Frankrig og Tyskland betragtes som brødrestater, Polen og Ungarn som stater, der optages i det europæiske fællesskab. – Bogen er forsynet med register og en udmærket bibliografi. *E. U.*

PAUL JOHANSEN (†) und HEINZ VON ZUR MÜHLEN: *Deutsch und Undeutsch im mittelalterlichen und frühneuzeitlichen Reval.* (Ostmitteleuropa in Vergangenheit und Gegenwart im Auftrage des Johann Gottfried Herder-Forschungsrates e. V. 15; Böhlau, Köln, 1973). 555 s. + XV pl., 120 DM.

Nærværende arbejde blev allerede påbegyndt i 1951 og efter Johansens død i 1965 fuldført af Mühlen. Grundlaget er dog i vid udstrækning den række kildepublikationer, som Johansen i årene 1924–39 udsendte som arkivar og leder af Reval Stadtarchiv, tillige med hans indgående kendskab til det ikke-publicerede arkivstof fra Reval, hvis historie belyses fra byens grundlæggelse til Ordensstatens sammenbrud i 1561.

Forholdet mellem tysk og ikke-tysk indflydelse i byens befolkningsherkomst, erhvervsstruktur, rets- og kirkelige udvikling er bogens emne, der introduceres på basis af et rids af Østersø-kolonisationen – såvel dens tyske som dens ikke-tyske indslag – og en instruktiv oversigt over Revals historie i middelalderen betragtet i relation til udvik-

lingslinier i hele det baltiske område. Et afsluttende afsnit (VII) trækker skillelinier og indbyrdes påvirkninger mellem det tyske og ikke-tyske element frem. Et væsentligt kulturblandingsområde er her forbilledligt analyseret.

I 2 omfangsrige bilag præsenteres et udsnit af det anvendte kildemateriale og et udvalg af de forekommende familienavne. Kort, planer, diagrammer, plancher samt registre over forfattere, person- og stednavne, emner og gloser fra de forskellige i kilderne anvendte sprog øger værdien af dette vellykkede standardværk. *P. E.*

ERICH KEYSER: *Die Baugeschichte der Stadt Danzig.* (Ostmitteleuropa in Vergangenheit und Gegenwart im Auftrage des Johann Gottfried Herder-Forschungsrates e. V. 14: Böhlau, Köln, 1972). 552 s. + XXXII pl., 94 DM.

Den 21. februar 1968 døde den kendte Danzig-historiker Erich Keyser og efterlod sig et omtrent fuldført manuskript til en bygningshistorisk behandling af sin fødeby, der nu udgives af hans elev og medarbejder Ernst Bahr. Hermed er der sat et fornemt monument over Erich Keysers livsgerning: udforskningen af alle sider af Danzigs fortid. Samtidig er her fremlagt en type byhistorie, der har fundet en lykkelig balance mellem behandlingen af de enkelte bygningselementer og selve bylegemets vækst som pulserende organisme. I stedet for en topografisk disposition er bogen opdelt i 4 kronologiske tidsafsnit, der skitserer Danzig i den ældste tid før 1300, i ordensperioden (1308–1454), i den hanseatiske tidsalder (1454–1793) og under det preussiske styre. Forfatterens suveræne kendskab til litteraturen om alle sider af Danzigs historie og byens arkivalske samlinger præger bogen. Særdeles værdifuld støtte får læseren i de gode plancher og de fint udførte kort. Oversigter over ejendomsbesiddere fra forskellige tidsperioder er tilføjet i et bilag, og et stort kombineret person-, stednavne- og sagregister afrunder indtrykket af et vellykket værk. *P. E.*

NYERE HISTORIE

EUROPA

J. F. GUILMARTIN JR.: *Gunpowder and Galleys.* Changing Technology and Mediterranean Warfare at Sea in the Sixteenth Century. (Cambridge University Press, 1975). XIV + 321 s., 8.50 £.

Forfatteren, som er assistant professor of history, U. S. Air Force Academy, præsenterer her en indgående analyse af den sømilitære magtbalance i Middelhavet i det 16. årh., dvs. forholdet mellem de tyrkiske flåder og Venedigs, Genuas, Østrigs, Portugals og Spaniens søstridskræfter. Man har længe været forundret over, at galejflåderne i Middelhavet fortsatte at spille en rolle, efter at de store sejlskibe med kanonerne langs siderne havde gjort deres entré, og over den i virkeligheden ringe effekt, de store søslag havde for forskydningen af magtbalancen mellem øst og vest. Man har således spurgt sig, hvorfor tyrkernes store sejr over Andrea Doria i 1539 og Don Juan af Østrigs triumf ved Lepanto 1571 ikke i højere grad fik betydning for den følgende udvikling. Det hænger ifølge Guilmartin sammen med, at galejflåderne vedblev at være en magtfaktor i Middelhavet. De har haft meget effektive kanoner i stævnen og har kunnet udnytte vinden taktisk ved at kombinere den med fremdrift fra slavernes årer. Forfatteren kan i det hele taget aflive mange myter om galejerne efter at have gennemgået et imponerende materiale fattende litteraur om våben- og skibskonstruktioner og kombineret dette med praktiske ballistiske eksperimenter. Resultatet af Guilmartins engagerede forskning er blevet en god og spændende bog. *M. L.*

PETER EARLE (ed.): *Essays in European Economic History 1500–1800.* (Clarendon Press: Oxford University Press, 1974). 273 s., 5 £.

Bogen er udgivet af Economic History Society og skal åbenbart tjene til at introducere kontinental forskning for engelske studerende. Den rummer centrale afsnit af større værker samt enkelte afhandlinger oversat til engelsk. Selv om Frankrig dominerer, er dog også Tyskland, Italien, Spanien, Holland og Polen med. I alt er der 11 stykker; med de begrænsede muligheder er udvalget repræsentativt både i emner og forfatternes metode. Da sigtet er undervisningsmæssigt, havde det nok været rimeligt med introduktioner, der placerede såvel forfattere som afhandlinger historiografisk. Da i hvert fald fransk efterhånden er mindre læst i de nordiske lande, har bogen uden tvivl også en mission her.

FRITZ BLAICH: *Die Epoche des Merkantilismus.* (Franz Steiner, 1973). 203 s., 18 DM.

Siden Heckschers store værk om merkantilismen har der været en nogenlunde konstant debat om markantilismens teori og politik – og om der i det hele taget har været en sådan. I denne debat og dens problemstillinger giver denne bog en kort, håndfast orientering; tillige gennemgår den teoriudviklingen, dels samlet, dels i de enkelte lande. Endelig redegør den også for den praktiske politik under merkantilismen. Det kan naturligvis kun blive meget summarisk – derfor havde det dog ikke været nødvendigt at blive så kategorisk, som sket er – men bogen er med sine klare problemstillinger og rigdom af litteraturhenvisninger en fortræffelig vejviser for den, der vil studere emnet og sikre sig en up to date orientering.

HEINRICH AUGUST WINKLER (red.): *Organisierter Kapitalismus.* Voraussetzungen und Anfänge. (Vandenhoeck & Ruprecht, 1974). 223 s., 24 DM.

Det var socialdemokraten Rudolf Hilferding, der umiddelbart før 1. verdenskrig formede begrebet »den organiserede kapitalisme« som betegnelse på den tilstand, der indtraf, når snævre finanskredse – især bankerne – fik afgørende indflydelse på hele det økonomiske liv. Der var noget dialektisk i begrebets anvendelse: først kapitalismens anarki, så den organiserede kapitalisme, der på samme tid konsoliderer systemet (giver det også et tryghedsmoment) og åbner lettere adgang til at gennemføre overgangen til socialismen.

En kreds af historikere har interesseret sig for at belyse sider af den organiserede kapitalismes fremvækst. Det er blevet til denne bog, der rummer en halv snes afhandlinger; med anvendelse af Hilferding-begrebet analyserer man en række forløb i forskellige europæiske lande samt i Amerika, der viser den organiserede kapitalismes opståen op mod og under 1. verdenskrig. I reglen er der kun omkring tyve sider til rådighed for den enkelte forfatter; meget bliver derfor kun tilløb, men til gengæld oftest med meget stimulerende synspunkter. Det er ubetinget en bog, hvis vurderinger må med ind i undervisningen af periodens historie.

PETER N. STEARNS: *The Revolutions of 1848.* (Weidenfeld and Nicolson, 1974). 278 s., 3.95 £.

Begivenhederne i 1848 er behandlet i et utal af bøger, og meget nyt om emnet kan der næppe siges. Det forsøger Peter Stearns heller ikke i sin nyeste bog, der først og fremmest må betegnes som en oversigt over begivenhederne og deres baggrund. Bogen udmærker sig ved sit komparative anlæg, idet hovedvægten er lagt på de fælles træk i udviklingen i Frankrig, Østrig-Ungarn, Italien og Tyskland, mens der gøres mindre ud af tildragelserne i de enkelte lande. Et andet positivt træk er den grundige behandling, Stearns giver af den sociale baggrund for revolutionerne, uden dog, som en række amerikanere har gjort det i de sidste tiår, at overdimensionere dette aspekt. *C. R. J.*

GRAEME DUNCAN: *Marx and Mill.* Two Views of Social Conflict and Social Harmony. (Cambridge University Press, 1973). 386 s., 5.20 £.

Det er en omarbejdet disputats, som på ca. 300 sider – resten er noter m. m. – mener at sige noget nyt om de centrale dele af de to samfundsteoretikeres ideer. Der postuleres nogle gængse synspunkter, som kun trives i meget summariske fremstillinger, og det er mod dem, den i øvrigt beskedne kritik rettes. Det væsentlige i bogen er en jævnt habil gennemgang af værkerne. For et dansk publikum vil det være afsnittet om Mill, der har den største interesse, mens kapitlerne om Marx kun rummer lidt, som ikke er kommet frem i de senere års kontinentale litteratur.

The New Cambridge Modern History Atlas. Ed. by H. C. DARBY & HAROLD FULLARD. (Cambridge University Press, 1970 på titelbladet). 319 s., 4.40 £.

Dette omfattende og meget dækkende atlas til perioden 1500–ca. 1950 kom oprindelig som bd. 14 i den store Cambridge-historie. Det blev dengang omtalt med megen anerkendelse her i tidsskriftet (XXII 140). Nu foreligger det som en selvstændig bog i fotooptryk uden ændringer (heller ikke trykåret), men dog med den væsentlige forandring, at prisen er næsten halveret.

ENGLAND

V. H. H. GREEN: *A History of Oxford University.* (Batsford, 1974). 214 s., 3.50 £.

En oversigt, der giver et godt indtryk af hovedstadier i det gamle universitets historie, som her er fulgt fra oprettelsen til i dag. Hovedvægten er lagt på universitetets indre historie: bygninger, antal studerende, forfatninger, fremherskende åndsretninger samt lidt »dagligliv«. Derimod savner man afsnit om universitetets funktion i samfundet og uddannelsesniveauet. På den beskedne plads er det dog lykkedes at give læseren et klart indtryk af udviklingen; der sluttes med en ret fyldig bibliografi.

G. R. ELTON: *Reform and Renewal.* Thomas Cromwell and the Common Weal. (Cambridge University Press, 1973). 175 s., 1.20 £ (paperback), 2.90 £ (cloth).

Selv om G. R. Eltons bog om Thomas (ikke Oliver) Cromwell ikke er særlig omfattende, må den nok betegnes som en af de mest centrale i hans betydelige forfatterskab. Det vil være synd at betegne Elton som en progressiv historiker, der benytter moderne metoder i sin forskning; men man kan ikke frakende ham en betydelig idérigdom og indlevelsesevne, der gør hans bøger omstridte, men nødvendige at tage stilling til for forskere af det 16. århundredes England.

I sine tidligere bøger har Elton hævdet, at det var Thomas Cromwell, der stod bag reformationen i England. I den foreliggende bog gøres Cromwells betydning om muligt endnu større! Han var ikke alene en religiøs, men også en social reformator med afgørende indflydelse på datidens samfund. Bogen er tænkt som en studie af en idé, the common weal, men er i lige så høj grad en biografi af Thomas Cromwell. *C. R. J.*

N. L. TRANTER (ed.): *Population and Industrialization.* (Adam & Charles Black, 1973). 296 s., 4.20 £.

Bogen er første bind i en af de mange kildesamlinger, der starter i disse år. Serien her har titlen »Documents in Economic History«, og følger de kommende bøger samme linje, bliver det nærmest historiografiske kildesamlinger. Emnet – samspil eller ej mellem befolkningsvækst og industrialisering – hører til de klassiske problemstillinger. I bogen er samlet godt fyrre stykker fra samfundsvidenskabelige og historiske tekster fra 1680 til de seneste år, delvis tematisk grupperet. Alene det store antal kildestykker gør, at der i allerhøjeste grad kun er tale om smagsprøver; en udnyttelse af dem kræver en velorienteret læser eller lærer, selv om udgiveren gennemgående har evnet at vælge virkelig centrale stykker. Indledningen på 24 sider giver en god og afbalanceret redegørelse med udmærkede litteraturhenvisninger.

JOHN FOSTER: *Class Struggle and the Industrial Revolution.* Early Industrial Capitalism in three English Towns. (Weidenfeld and Nicolson, 1974). 346 s., 6 £.

Tre byer er udgangspunktet for dette meget betydningsfulde bidrag til Englands historie: Oldham ved Manchester, Northampton og South Shields ved Newcastle. Ud fra indgående analyser af arbejderbevægelsen og de sociale forskydninger i de tre byer søger forfatteren at klargøre, hvorfor den revolutionære bevidsthed fra før 1850 ved århundredets midte skifter over til klassesamarbejde under liberaliseringsprocessen. Dernæst undersøges de nye sociale og kulturelle strukturer – og om de egentlig er nye. Med i signalementet af bogen hører også, at forfatteren bestandig sætter sine problemer og resultater i forbindelse med den generelle nationale udvikling. De tre byers udvikling er i øvrigt på flere punkter forskellig, hvilket yderligere giver fremstillingen perspektiv. Et af hovedresultaterne er en empirisk dokumentation for den velkendte teori, at omsvingene var nøje knyttet til Englands overgang fra vareeksporterende til kapitaleksporterende nation. Det er en meget givende og fascinerende bog, som bringer resultater af varig værdi for analysen og forståelsen af det 19. årh.s England.

THOMAS PINNEY (ed.): *The Letters of Thomas Babington Macaulay.* Vol. I: 1807–1831, vol. II: 1831–1833. (Cambridge University Press, 1974). 330 s., 383 s., 10.50 £ pr. bd.

Brevene i disse to bind, der vil blive fortsat, slutter kort efter, at Macaulay var trådt ind i politik, og før han var blevet den store historiker. Det er derfor ikke centrale offentlige begivenheder, der optager den store plads; derimod får læseren et levende indtryk af Macaulays personlighed og hans udvikling, af opdragelse, uddannelse og omgangsformer i England. Det hele præsenteres i en levende og medrivende, om end noget retorisk stil; kort sagt præcis som historikeren M., når han er bedst. Ud af brevene lyser også skriverens høje begavelse og utrolige arbejdskraft. Det er en kildeudgave, der fører ind til forståelse af en af fagets største og samtidig en mand, der formede det liberale historiesyn i store dele af Europa. Registre, noter og anden teknik er mønsterværdige.

RAYMOND LISTER: *British Romantic Art.* (G. Bell & Sons, 1973). 246 s., 102 ill., 6.50 £.

WILLIAM GAUNT: *Painting in Britain 1800–1900.* The Restless Century. (Phaidon, 1972). 255 s., 6.50 £.

Inden for de senere år har litteraturen om den victorianske kunst og det engelske 1800-tal i det hele taget været i betydelig ekspansion. William Gaunt, der med sin bog »Pre-Raphaelite Tragedy« fra fyrrerne blev pioner inden for emnefeltet, har med sin nye publikation ydet endnu et bidrag til forskningen inden for dette tidligere stærkt negligerede område.

»The Restless Century« er først og fremmest et meget omfattende billeddokumentarium for perioden. Hver af de mange sorthvide gengivelser er kvalitetsmæssigt upåklagelig, mens nogle af farvegengivelserne, hvoraf der er ca. en snes, er usikre i toningen. Ud over billedmaterialet rummer bogen en kortfattet, men ud fra sine præmisser kyndig introduktion, der suppleres med biografiske noter om de enkelte kunstnere samt en nyttig bibliografi. Bogens billedselektion er bred i sit sigte, såvel hvad angår kunstnerudvalget som de kunstinstitutionsmæssige genrer, malerne producerede inden for. Men et særligt område mangler dog repræsentation: den sen-victorianske landskabsskole; disse malere er hverken nævnt i teksten eller repræsenteret i billedudvalget.

Listers arbejde om den britiske romantik har nærmest karakter af et tematisk index, der går i detaljen inden for den romantiske selvforståelse, både inden for poesien og malerkunsten. Behandlingen af stoffet er fragmentarisk og noget forhastet. Lister vil dække et stort felt ved påvisning af detaljeanalogier hos de kunstnere, der inddrages og introduceres i diskussionen; de større histori-

ske tendenser neutraliseres i fremstillingen, og denne manglende tænkning af problematikken i almengørende begreber er bogens egentlige brist. Lister legitimerer selv sin procedure i indledningsafsnittet, hvor han vil karakterisere romantikkens ånd; det fremføres her, at »romantikken drejer sig om særegenheder, klassicisme om generaliteter«. I realiteten har proceduren i Listers bog sin nære sammenhæng med, at forfatteren selv befinder sig inden for den romantiske selvforståelses rammer. *L. D.*

FRANKRIG

J. HAMPDEN JACKSON (ed.): *A Short History of France from Early Times to 1972.* (Cambridge University Press, 1974). 246 s., 1.30 £ (paperback), 3.50 £ (cloth).

Denne oversigt over Frankrigs historie udkom første gang i 1959. Den blev oprindelig udarbejdet af en række fremtrædende engelske historikere til tjeneste- og undervisningsbrug for flåden. Ved genudsendelsen er de oprindelig 6 kapitler udvidet med et syvende, der behandler det gaullistiske Frankrig og årene lige efter. Dette afsnit er skrevet af Nicholas Richardson.

Hovedvægten i bogen ligger på perioden efter revolutionen; ikke mindst det 19. århundrede får en grundig behandling. Fremstillingen er ret traditionel, idet det først og fremmest er landets inden- og udenrigspolitik, der skildres, mens omtalen af den økonomiske, sociale og religiøse udvikling er kortfattet. Bogen er en udmærket introduktion til Frankrigs historie for en almindelig interesseret læser; nye forskningsresultater eller dybtgående analyser rummer den ikke. *C. R. J.*

ROGER METTAM and DOUGLAS JOHNSON: *French History and Society.* From The Wars of Religion to the Fifth Republic. (Methuen, 1974). 168 s., 1.20 £.

I 1972 udgav Methuen værket France: A Companion to French Studies, der gav en samlet oversigt over fransk historie og kultur fra renæssancen til nutiden. I stedet for at genoptrykke værket samlet har forlaget valgt at udsende enkelte artikler, der tematisk hører sammen, i mindre, billige bøger. Den foreliggende bog er således reviderede udgaver af Roger Mettam og Douglas Johnsons afsnit om den franske historie i Companion to French Studies. Andre bøger vil rumme artikler om fransk filosofi, litteratur, kunst og musik, ligesom et bind er viet til det nutidige Frankrig.

Ifølge sagens natur må en bog om et lands historie gennem ca. 500 år på 168 sider blive en kortfattet gennemgang. Men Mettams og Johnsons bog er en udmærket indføring, der ikke beskæftiger sig synderligt med detaljer, men mere med udviklingslinier og problemer. Den rummer mange up to date litteraurhenvisninger. *C. R. J.*

JACQUES LAFON: *Régimes matrimoniaux et mutations sociales.* Les Époux Bordelais 1450–1550. (SEVPEN, 1972). 345 s., 82 NF.

Bogen kommer fra École Pratique des Hautes Etudes, VIe Section som bind 16 i den højt estimerede serie Démographie et Sociétés. Den er en retshistorisk redegørelse efter studium af 1269 ægteskabskontrakter fra Gironde i det nævnte tidsrum. Bogen er meget speciel; af økonomisk-historisk interesse er påvisningen af, at de økonomiske ordninger i forbindelse med ægteskabsindgåelse varierede i forskellige sociale lag og geografisk mellem land og by. *I. G.*

BRONISLAW BACZKO: *Rousseau, solitude et communauté.* (Mouton, 1974). 420 s.

Dette bind 30 i serien Civilisations et sociétés er i høj grad for specialister. Forfatteren er polak; hans bog blev udsendt på polsk 1964, på tysk 1970, og nu følger altså den franske udgave. Der er ikke tale om en Rousseau-biografi, heller ikke om en mere systematisk gennemgang af hans filosofi, derimod om en analyse, der på baggrund af hovedtemaet i det rousseauske forfatterskab placerer personen i spændingsfeltet mellem begreberne ensomhed og fællesskab. *I. G.*

MICHAEL WALZER (ed.): *Regicide and Revolution.* Speeches at the Trial of Louis XVI. (Cambridge University Press, 1974). 219 s., 4.20 £.

Næsten halvdelen af bogen – ca. 90 sider – er en indledning til 11 taler i Konventet mod Louis XVI. I meget høj grad er denne indledning blevet en redegørelse for kongemagtens ideologi med udgangspunkt i sagerne mod Karl I og Louis XVI; hovedvægten er dog lagt på at vise den teoretiske motivering for at henrette konger. Selv om der vel ikke er overraskende nyt i den ofte noget ordrige fremstilling, er det dog et væsentligt bidrag til en samlet forståelse af den politiske tænkning omkring institutionen. De udvalgte taler, der er oversat til et let arkaiseret engelsk, viser på udmærket måde den revolutionære begrundelse for henrettelsen.

ALISON PATRICK: *The Men of the First French Republic.* Political Alignments in the National Convention of 1792. (Hopkins University Press, 1972). 407 s., 6.75 £.

Mens der er skrevet bøger om girondinerne og velfærdsudvalget og mænd som Robespierre, Danton og Marat flere gange er biograferet, er der aldrig foretaget en samlet undersøgelse af de mænd, der sad i nationalkonventet i årene 1792–95. Alison Patrick råder i den foreliggende bog bod på den mangel. Efter en forholdsvis kort undersøgelse af konventmedlemmernes politiske holdning, især omkring domsfældelsen af Louis XVI, gennemgår Patrick de deputerede og deres baggrund. Man kunne mene, at en sådan detaljeret undersøgelse ikke har nogen større værdi, da de afgørende beslutninger blev truffet af konventets ledere, om hvem vi ved forholdsvis god besked. Men som Patrick selv understreger, behøvede ledere opbakning, og en koncentration omkring lederne lader en række spørgsmål ubesvarede. Det lykkes da også Patrick at kaste nyt lys over en række politiske forhold i årene 1792–95. F. eks. viser han, hvorledes girondinerne ikke var den splittede gruppe, de ofte fremstilles som. Interessant og ny er også Patricks fremhæven af den betydning, de tidligere deputerede til den lovgivende forsamling 1791–92 havde for den radikale indstilling, nationalkonventet en periode indtog. De tidligere deputerede fra den lovgivende forsamling var, da de blev valgt til nationalkonventet, ikke, som almindelig antaget, girondinere, men snarere jakobinere. *C. R. J.*

DAVID H. PINKNEY: *The French Revolution of 1830.* (Princeton University Press, 1972). 397 s., 8.50 $ (paper), 16 $ (cloth).

David Pinkneys bog om revolutionen i 1830 er allerede blevet et standardværk, man ofte ser henvisninger til. Pinkney skriver i indledningen, at den eneste farbare vej for en udlænding, der vil studere Frankrigs historie, efter hans opfattelse er at basere sig på franske historikeres værker og kun dykke ned i arkivmateriale, hvor dette ikke tidligere har været anvendt, eller hvor der er debat om fortolkningen af det. Gennem denne arbejdsmåde er det lykkedes Pinkney at skrive en bog, der giver en oversigt over og vurdering af begivenhederne i 1829–30, ligesom den bringer en række nye oplysninger om emnet, der ellers har været grundigt behandlet før. Bogen er bygget kronologisk op, og det er i detaljer om hændelsesforløbet, Pinkney har fundet nyt frem, mens der ikke er egentlige nye synspunkter i vurderingen af begivenhedernes betydning. *C. R. J.*

MAURICE LARKIN: *Church and State after the Dreyfus Affair.* The Separation Issue in France. (Macmillan, 1974). 294 s., 5.95 £.

Omfattende arkivstudier ligger til grund for bogen, der detaljeret redegør for de begivenheder og den politik, som førte frem til adskillelsen mellem stat og kirke i 1905. Bogen har to hovedteser: for det første, at Dreyfussagen afsporede tendenserne til sociale reformer og i stedet vendte interessen mod en kamp mod de reaktionære kræfter, det vil navnlig sige kirken, og at loven af 1905

kom, uden at den egentlig følte som en politisk nødvendighed.

TYSKLAND

T. C. W. BLANNING: *Reform and Revolution in Mainz 1743–1803.* (Cambridge University Press, 1974). 335 s., 7 £.

På den ene side er den foreliggende bog en skildring af kurfyrstedømmet Mainz i de sidste 60 år af dets eksistens; men på den anden side er den en undersøgelse af »det tyske problem« – den tyske histories egenart i forhold til resten af Europa. Ifølge Blanning begynder den særlige udvikling i Tyskland allerede efter 1648, og ikke mindst hans periode – det 18. århundrede – var en afgørende periode, måske af større betydning end det 19. århundrede, der ellers traditionelt betragtes som det århundrede, hvor Tysklands historie får en særlig drejning. Det kan ikke siges at være nyt, når Blanning forklarer den tyske særudvikling med et svagt borgerskab, der ikke er i stand til at sætte sit præg på samfundsudviklingen; det er også hørt før, at det tyske embedsmandsapparat og dets identifikation med de regerende fyrsters interesser var en væsentlig årsag til den tyske egenart. Nyt er det derimod at se disse teorier eksemplificeret – ikke mindst gennem udnyttelsen af et omfatende arkivmateriale – på et enkelt tysk område, der ifølge Blanning ikke var nogen undtagelse, men derimod reglen for Tyskland i den behandlede periode.

C. R. J.

ROLF ENGELSING: *Zur Sozialgeschichte deutscher Mittel- und Unterschichten.* (Vandenhoeck & Ruprecht, 1973). 314 s., 28 DM.

Bag den lidt upræcise titel står syv – ikke tidligere publicerede – enkeltafhandlinger, der dog i emnevalg er knyttet ret nøje sammen. I tid går de fra o. 1700 op til 1. verdenskrig, og stort set behandler de kun byforhold. De to første beskæftiger sig med levestandarden og forbrugssammensætning i 18. og 19. århundrede; den tredie afhandling undersøger den »wirtschaftliche und soziale Differenzierung« blandt de ansatte i tyske handelshuse 1690–1900. To undersøgelser beskæftiger sig med læsevaner; den ene søger at opstille perioder i borgerstandens læseintensitet og genreinteresser, mens den anden klarlægger tyendets læsevaner og herunder drøfter dets funktion som opdragere af de højere sociallags børn. Et andet bidrag søger i det hele at bestemme tyendets stilling under industrialismen; den syvende afhandling drejer sig om de lavere lags politisering 1789–1863. Meget i bogen er oversigtsmæssigt og foreløbigt; men den rummer mange nye problemstillinger og giver rig anledning til metodiske overvejelser. Det er en inspirerende bog om usædvanlige, men væsentlige emner.

INGRID THIENEL: *Städtewachstum im Industrialisierungsprozess des 19. Jahrhunderts.* Das Berliner Beispiel. (de Gruyter, 1973). 504 s., 84 DM.

Emnet er de kvarterdannelser i Berlin, der var en følge af industrialiseringen; det er først og fremmest forstæderne og her specielt Moabit og Rixdorf, som er emnet. På de 362 sider tekst og i de ca. 90 sider tabeller, hvortil kommer registre, fremlægges resultatet af meget omfattende og indgående studier, der ikke alene har ført til en spændende beskrivelse, men også ved tolkninger af denne giver betydningsfulde bidrag til forståelse af industrialismens byudvikling. Med er også de valgte byformers betydning for den økonomiske vækst; meget i bogen vil kunne være vejledende ved nordiske lokalundersøgelser.

DIETER DÜDING: *Der Nationalsoziale Verein 1896–1903.* Der bescheiterte Versuch einer parteipolitischen Synthese von Nationalismus, Sozialismus und Liberalismus. (Oldenbourg, 1972). 211 s., 42 DM.

Den nationalsocialistiske Forening var et forsøg på at skabe et ikke-marxistisk arbejderparti. På den ene side ønskede foreningen, hvis ledende personligheder bl. a. var Friedrich Naumann og Max Weber, at skabe for-

ståelse i borgerskabet for en aktiv socialpolitik, og på den anden side ville man vinde arbejderne for nationalitetstanken. Selv om foreningens virke blev kortvarig og den ikke opnåede større tilslutning, fik den betydelig virkning i Tyskland i den efterfølgende tid.

I sin bog om foreningen undersøger Dieter Düring dens historie, program og organisation, ligesom han søger at kaste lys over årsagerne til, at foreningen kun blev et forbigående fænomen. Et betydeligt og til dels hidtil uudnyttet arkivmateriale er benyttet ved undersøgelsen. *C. R. J.*

ØSTRIG

HEIMOLD HELCZMANOVZKI (ed.): *Beiträge zur Bevölkerungs- und Sozialgeschichte Österreichs.* (Oldenbourg, 1973). 448 s., 52 DM.

Det er et samleværk med 13 forskellige forfattere: statistikere, økonomihistorikere, geografer og sociologer. Det centrale i bogen er befolkningsstatistikken, mens det socialhistoriske kun er med i den udstrækning, emnet afspejler sig i befolkningsstatistikken. Nogle indledende afsnit af metodisk karakter er ret almene, men fører dog samtidig ind i emnets forskningstradition i Østrig. Efter dette følger fem afhandlinger, der kronologisk behandler den almindelige befolkningsudvikling (folketal, familiestruktur, erhvervsfordeling, aldersgrupperinger m. m.) fra 16. århundrede til 1971 med fyldige redegørelser for kildematerialet og tidligere behandlinger. Bogen slutter med specialafhandlinger, som rummer mere dybtgående analyser af udvalgte byer og landområder. Det er et lødigt værk, der også vil kunne give impulser til forskningen i andre lande.

RUSLAND

ARTUR ATTMAN: *Ryssland och Europa.* En handelshistorisk översikt. (Meddelanden från Ekonomisk-Historiska Institutionen vid Göteborgs Universitet, 1973). 80 s., 10 sv. kr.

Den kendte svenske økonomihistoriker giver i denne lille bog, der oprindelig udkom i 1946, en klar og letlæst oversigt over de handelspolitiske forbindelser mellem Rusland og det øvrige Europa fra omkring 800 til 1970. Eller rettere over handelsforbindelserne og disses betydning for det storpolitiske forhold mellem landene. Emnet er stort og omfattende, hvilket på nogle områder giver bogen en alt for skitsemæssig karakter. Mest udpræget er dette for tiden efter Peter den Store, hvor det ikke længere – som forud herfor – er Østersøforbindelserne, der er de dominerende handels- og kommunikationslinier.

Hovedvægten i behandlingen ligger på perioden 1550–1700 – Attmans eget forskningsområde – hvilket også afspejler sig i den udvalgte bibliografi, der afslutter bogen. Som introduktion til disse års stadige konflikter mellem Østersømagterne om overherredømmet i dette område er bogen fortrinlig. *E. K. J.*

ARTUR ATTMAN: *The Russian and Polish Markets in International Trade 1500–1650.* (Meddelanden Från Ekonomisk-historiska institutionen vid Göteborgs Universitet, 1973). 232 s., 30 sv. kr.

Udgangspunktet for den foreliggende bog er forfatterens disputats fra 1944: Den ryska marknaden i 1500-tallets baltiska politik. I denne engelsk-sprogede udgave er de handelshistorisk mindre væsentlige afsnit om den svenske Østersøpolitik udeladt til fordel for en inddragelse af resultaterne af de senere års omfattende handelshistoriske forskning fra bl. a. polsk, russisk og engelsk side. Samtidig er behandlingen ført frem til 1650.

Bogen indeholder tre hovedafsnit. I det første redegøres der for produktionsområder og interne handelsruter for de enkelte varer. Dernæst behandles den internationale handel, først og fremmest via Østersøbyerne, men også over Arkangelsk, samt landegrænserne mod Centraleuropa, mens problemerne om-

kring handelsbalancen mellem Øst- og Vesteuropa er emnet for bogens sidste del.

I sin karakter er bogen først og fremmest en deskriptiv fremstilling. Især for de to første afsnits vedkommende er der fremlagt et så omfattende statistisk materiale til belysning af handelen via de enkelte omslagspladser, at bogen må blive et uomgængeligt udgangspunkt for den fremtidige forskning på området. Det gælder for så vidt også for det sidste afsnit, hvor Attman kan påvise stor russisk eksportoverskud, der modsvares af import af ædelmetaller; forholdene omkring den russiske ædelmetalimports omfang og betydning er dog langtfra undersøgt til bunds, og afsnittet må ses som et indlæg i den internationale forskningsdebat herom.

Et stort antal handelsstatistiske tabeller samt en række kort over produktionsområder og handelsveje i Rusland forøger yderligere bogens værdi som »håndbog«. Dette gælder også den meget omfattende bibliografi, der afslutter den. Så meget desto stærkere må mangelen på registre beklages.

E. K. J.

ALAN PALMER: *Alexander I.* Tsar of War and Peace. (Weidenfeld and Nicolson, 1974). 487 s., 4.95 £.

Alexander I har tiltrukket mange historikere og skribenter, vel ikke mindst på grund af de mange modsætninger i hans politik og de mange standpunktskifter. Bogen her, hvis forfatter er en tidligere gymnasielærer, der nu lever af sin pen, bringer ikke nye forklaringer; i alle omtvistede spørgsmål er den yderst midtpunktsøgende. Den bygger næsten udelukkende på litteraturen og på publicerede kilder. Er den ikke nyhedsbringende, så er den til gengæld fyldig med talrige oplysninger om Alexanders liv og synspunkter, og den er velskrevet. Som for alle, der skriver biografier, har der åbenbart været et problem, hvor megen samfundsmæssig baggrund der skulle med. Her er den blevet reduceret meget, og ikke få læsere vil sikkert savne den. Der er fyldige noter, litteraturhenvisninger og et godt register.

ITALIEN

WOLFGANG REINHARD: *Papstfinanz und Nepotismus. Paul V. (1605–1621).* I–II. (»Päpste und Papstum« Band 6; Anton Hiersemann, 1974). 160 + 249 s., 78 + 106 DM.

I den gode – hist og her lidt ujævne – serie om paverne og pavedømmet kommer her en fremragende analyse af pave Paul V's finanspolitik. Fra det 12. til det 14. årh. havde pavedømmet i takt med sin fremvoksende politiske magt kunnet udnytte hele den samlede kristenheds økonomiske ressourcer og havde gennem sine kollektorer beskattet nationerne for at skabe forudsætninger for sin verdenspolitik; under Avignon-paverne gik i perioder 70 % af kirkens indtægter til diplomati og krige. På reformationstiden reduceredes kirkens indtægtsmuligheder til kirkestaten. Trods dette kunne paverne o. 1600 finansiere krige og diplomatiske fremstød og med store summer understøtte deres nepoter. Pave Clemens VIII kunne f. eks. støtte krigen mod tyrkerne i Ungarn 1598 med 1,5 mill. scudi, og pave Paul V's indtægter for år 1605 var på 1,6 mill. scudi. Trods dette var der underskud i kassen; men alligevel planlagde Paul V (Borghese) krig med Venedig, anlagde storartede og kostbare bygninger, understøttede katolske fyrster med subsidier og gav samtidig sine nepoter lommepenge på 100.000 scudi. Hvordan var dette muligt?

For at kunne løse problemet har forfatteren gennemgået hele det enorme kildemateriale fra Vatikanet, herunder den hemmelige del af Borghese-arkivet. Herigennem kan han fastslå, at hele familien Borgheses formue har været inddraget i pavehusets økonomi, og at familien sammen med andre slægtninge og venner har ydet store bidrag til kurien for at forstærke den politisk-økonomiske magt; det hele har været ét stort familieforetagende, i hvilket paven mange gange ikke har været den styrende, men blot familiens minister. Anden del indeholder kildeuddrag og tabeller over indtægter og udgifter. Som helhed

et imponerende værk mættet af nye synspunkter på pavemagtens finanser og de store pavefamiliers private interesser. *M. L.*

NORDEN

TOM SÖDERBERG: *Två sekel svensk medelklass*. Från gustaviansk tid til nutid. (Bonniers, 1972). 378 s. – STEN CARLSSON: *Ståndssamhälle och ståndspersoner 1700–1865*. Studier rörande det svenska ståndssamhällets upplösning. (2. udg.; Gleerup, 1973). 414 s.

Sten Carlssons bog kom første gang i 1949 (NFH I 16) og placerede sig som en nyvinding i nordisk historieforskning. Den blev naturligvis også mødt med kritik; en del af denne er nu blevet indarbejdet i den nye udgave; men på de fleste og væsentligste punkter er den oprindelige fremstilling stort set uændret. Der er taget hensyn til den senere litteratur, således at der er tale om en virkelig gennemarbejdet nyudgave. Hvad man nok kan savne, er en videregående debat om problemet stænder-klasser.

Tom Söderbergs store arbejde fortsætter hans »Den namnlösa medelklassen« fra 1956 (NFH VIII 86). Mens Carlsson i sin bog lægger hovedvægten på adelen og dernæst akademikerne, samler Söderberg sig især om byernes middelstand, som han giver en ret stor spredning, således at den også omfatter det højere borgerskab. Han følger de enkelte gruppers opkomst og udvikling, talmæssige styrke samt politiske og kulturelle mønster. De omkring 200 år, bogen dækker, er et meget stort tidsrum, når man betænker, at der på en lang række områder mangler førstehåndsstudier. Meget i bogen er da også baseret på ret spredte kilder, hvor man ikke alene kan sætte spørgsmålstegn ved deres kildeværdi som sådan, men også ved deres repræsentativitet. På en lang række områder vil værket sikkert være dækkende, og på andre vil det kunne være igangsættende.

MODERNE HISTORIE

INTERNATIONAL POLITIK

KLAUS HÜFNER & JENS NAUMANN: *Das System der Vereinten Nationen*. (Bertelsmann Universitätsverlag, 1974). 284 s., 19,80 DM.

Utvivlsomt som følge af Tysklands optagelse i De forenede Nationer er der i de senere år fremkommet megen tysksproget litteratur om verdensorganisationen. Nærværende bog består for den ene halvdels vedkommende af en fremstilling af FN's historiske forudsætninger og udvikling til begyndelsen af halvfjerserne og for den anden halvdels vedkommende af dokumentationsmateriale.

Fremstillingen indledes med en række i sig selv værdifulde systembetragtninger baseret på Luhmans og Parsons arbejder; men denne indledning er ikke integreret med den øvrige fremstilling. Denne er en kronologisk disponeret redegørelse for hovedtendenser og -begivenheder i FN's udvikling fra 'amerikansk afstemningsmaskine' til 'den tredie verdens forum'. I betragtning af dens beskedne sidetal er fremstillingen overordentligt klar og fyldig og udmærker sig iøvrigt ved at sætte udviklingen i organisationen i relation til den internationale politiske og økonomiske kontekst.

Dokumentationsafsnittet er fyldigere end vanligt i bøger af denne type. Det indeholder ud over pagten, medlemslandlister etc. også en række tabeller, der belyser økonomiske og sociale forhold og en række af de væsentligere dokumenter, som erklæringerne om de to udviklingstiår, menneskerettighedskonventionerne m. v.

At i alt er bogen en nyttig og velskrevet oversigt med fyldig dokumentation.

P. H.

INDOR JIT RIKHYE, MICHALL HARBOTTLE & BJØRN EGGE: *The Thin Blue Line:* International Peacekeeping and its Future. (Yale University Press, 1974). 320 s., 6.25 £.

Mange af de civile og militære embedsmænd, der har indtaget ledende poster i FNs fredsbevarende operationer, har nedfældet deres erfaringer hermed i tidsskriftsartikler og bøger. Blandt de flittigste af disse 'observerende deltagere' er den tidligere kommandant for UNEF, FNs Mellemøststyrke, og rådgiver for Generalsekretær U'Thant, den indiske general Rikhye, der sammen med to veteraner fra andre FN-styrker, den britiske brigadér Michall Harbottle, der var stabschef for Cypern-styrken, og den norske oberst Bjørn Egge, der deltog i Congo-operationen i 1960'ernes begyndelse, har foretaget en undersøgelse af de fredsbevarende operationer.

De tre forfattere giver, på baggrund af deres erfaring og særlige forudsætninger, i denne bog en overordentlig indsigtsfuld redegørelse for de hidtidige fredsoperationer i FN-regi, dels de 'store' aktioner i Mellemøsten, Congo og Cypern, dels de mange mindre observatørgrupper, som organisationen har betjent sig af i andre konfliktsituationer. Med udgangspunkt i de her indvundne erfaringer fremkommer de tre forfattere med en række forslag til forbedring af planlægningen for FN-operationer på det sikkerhedsmæssige område og til styrkelse af FNs maskineri. Særdeles værdifuldt er også det sidste afsnit i bogen, hvor UNEF-styrkens tilbagevenden til Mellemøsten efter Yom Kippurkrigen beskrives detailleret.

Mere for dens analyse af de hidtidige operationer end for dens forslag om forbedringer er bogen et værdifuldt tilskud til den efterhånden omfattende litteratur om dette emne. *P. H.*

OTTO PICK & JULIAN CHRITCHLEY: *Collective Security.* (Macmillan, 1974). 123 s., 3.50 og 1.50 £ (paper).

I den udmærkede serie »Key Concepts in Political Science« har Otto Pick, der er professor i international politik ved Surrey-universitetet, og det konservative parlamentsmedlem Julian Critchley påtaget sig at belyse begrebet kollektiv sikkerhed. De to forfattere har delt arbejdet mellem sig, således at Pick i første del giver en generel oversigt over udviklingen i de internationale bestræbelser for at skabe kollektiv sikkerhed og deres fallit efter såvel første som anden verdenskrig. Critchleys del er en case study over udviklingen af britisk sikkerhedspolitik med særlig henblik på den kollektive sikkerhed, men omfattende mange andre aspekter.

Det præger begge forfatteres indlæg, at de er noget løst strukturerede og søger at behandle så mange ting, at den grundlæggende begrebsanalyse træder i baggrunden. Bogen kan derfor ikke betegnes som nogen dækkende behandling af sit ellers meget centrale emne.

ROGER A. BEAUMONT & MARTIN EDMONDS (ed.): *War in the Next Decade.* (Macmillan, 1974). 217 s., 7 £.

Bogen er ikke, som titlen godt kunne forlede til at tro, blot endnu en mere eller mindre fantasifuld fremskrivning af, hvorledes en krig i 1980'erne vil forme sig, hvilke udspekulerede våben der vil blive taget i anvendelse etc. Dette aspekt er også med f. eks. i Robert Ficks meget koncise oversigt over den våbentekniske udvikling på en lang række felter, eller i Roger Williams' diskussion af »videnskab, teknologi og den fremtidige krigsførelse«. Men også andre, knap så fortærskede emner tages op, som f. eks. spørgsmålet om militærets fremtidige samfundsmæssige rolle og en række problemstillinger omkring militæret som en social institution. Dette er emner i tilknytning til den relativt nye »militærsociologi«, som en af bidragyderne, Morris Janowitz, er hovedeksponenten for. I denne gruppe falder bl. a. Alden Williams' artikel om de pensionerede officerer som en særlig (og i USA meget talrig) samfundsgruppe. En sidste gruppe essays behandler militærets fremtidige udvikling som institution.

Bogen er altså en noget broget affære, men med flere interessante synsvinkler på stoffet, end den slags kig i krystalkuglen normalt har.

BERNARD BRODIE: *War and Politics.* (Cassell, 1974). 514 s., 3.50 £.

Brodie, der af mange anses for de strategiske studiers nestor, diskuterer her det, som siden Clausewitz' dage har været deres centrale problemstilling, nemlig krigens politiske funktion. I bogens første halvdel undersøger han, i hvilket omfang Clausewitz' maxime om krigen som diplomatiets fortsættelse faktisk er blevet efterlevet i USAs fire krige i dette århundrede, verdenskrigene, Korea og Vietnam. Brodies konklusion, at USA i mange tilfælde næsten systematisk har ladet strategiske og ikke politiske målsætninger været bestemmende, kan næppe overraske mange; men man har sjældent set en så nuanceret og kvalificeret diskussion af problematikken.

I bogens sidste halvdel tages nogle beslægtede, ligeledes fundamentale problemstillinger op til analyse. Bl. a. kan man nævne en bredt anlagt analyse af holdninger til krigen som institution gennem historien, en diskussion af de forskellige teorier om kriges opståen, en analyse af begrebet »vitale interesser« m. v. Og bogen afsluttes med et essay om forholdet mellem teoretikere, planlæggere og beslutningstagere på det sikkerhedspolitiske område.

Alt i alt er der tale om en uhyre perspektivrig bog, måske Brodies hovedværk, der utvivlsomt vil få en central placering i litteraturen.

STORBRITANNIEN

ARTHUR J. MARDER: *From the Dardanelles to Oran.* Studies of the Royal Navy in War and Peace. (Oxford University Press, 1974). 301 s., 6.50 £.

Forfatteren af det store fembindsværk om den britiske flåde i Fisher-perioden, »From Dreadnought to Scapa Flow«, fortsætter her i noget mindre regi sine politisk-maritime studier. Bogen indeholder i alt fem enkeltstudier af vigtige og ofte kontroversielle sider af flådens aktiviteter 1915–1940.

I den første studie tager Marder flådens mislykkede indsats ved Dardanellerne i foråret 1915 op til revision og argumenterer, at den ved en mere energisk og respektløs indsats kunne have tvunget sig vej til Konstantinopel og dermed fået Tyrkiet ud af krigen, og at den efterfølgende katastrofale landgang på Gallipoli-halvøen kunne have været undgået. Efter Marders opfattelse var det altså ikke Churchills idé mel felttoget, der var noget i vejen med, men udførelsen.

Churchill er hovedpersonen i en anden studie, »Winston is Back«, der belyser hans aktivitet i admiralitetet i vinteren 1939–40. Ud fra et nordisk synspunkt er særlig Churchills tanker om indsats af flåden i de skandinaviske farvande af interesse. Marder følger nøje udviklingen i de nordiske planer, som i efteråret og vinteren 1939 især kredsede om den lidet kendte operation »Catherine«, der gik ud på, at en slagskibs- og krydserflåde skulle tvinge sig vej ind i Østersøen for derved at afskære Tyskland fra de svenske malmforsyninger og i øvrigt opmuntre de nordiske lande og Sovjet til at gå ind i krigen på engelsk side. Planen blev først opgivet i januar 1940, hvorefter Churchills interesse begyndte at samle sig om Nordnorge.

De øvrige væsentlige studier i bogen behandler den britiske flådes reaktion på første verdenskrigs erfaringer, det maritime aspekt af den britiske politik i Abessinien-krisen 1935–36 samt den traumatiske Oran-affære i 1940.

MARGARET GOWING: *Independence and Deterrence.* Britain and Atomic Energy, 1945–1952. Vol. 1: Policy Making. Vol 2: Policy Execution. (Macmillan, 1974). 503 + 559 s., 20 £.

Margaret Gowing, der er professor i videnskabshistorie i Oxford, udgav i 1964 en bog om den britiske andel i atomforskningen og udviklingen af atombomben under anden

verdenskrig, som siden har været et standardværk på dette felt. Nu følger hun den op med et mammutværk om udviklingen fra krigsafslutningen til oktober 1952, hvor Storbritannien blev den tredie uafhængige atommagt i verden.

Bogen skildrer såvel den militære side af atomspørgsmålet, der førte frem til atombomben, som den civile, der i 1950'erne gjorde Storbritannien til vel det førende land m. h. t. anvendelse af atomkraften til energiproduktion. Hovedvægten er dog lagt på de militære aspekter.

Som sin forgænger er værket en officiel historie, idet det er skrevet på foranledning af den britiske atomenergikommission. Det betyder, at Gowing har haft adgang til officielle akter – i hvilket omfang er lidt uklart – og at manuskriptet har måttet »cleares«, inden det har kunnet publiceres. Alligevel giver værket et væld af detaljerede oplysninger både om, hvorledes de grundlæggende beslutninger blev truffet (emnet for første bind), og om atomprogrammets mere tekniske gennemførelse (andet bind). Særlig instruktiv er afsløringen af, hvorledes kabinettet i januar 1947 traf den endelige beslutning om at producere atombomben, hvis man i det hele taget kan tale om en beslutning snarere end om en formalisering af en udvikling, der startede allerede i begyndelsen af krigen, og som førte til opstillingen af et selvstændigt atomforskningsprogram i 1945.

Det skal lige noteres, at visse bredere aspekter af atomproblematikken kun bliver nødtørftigt behandlet; det gælder f. eks. diskussionen om atombombens politiske og strategiske funktion og det væsentlige problem omkring fremstillingen af fremføringsmidler for det nye våben. Uanset dette er det utvivlsomt et hovedværk til Storbritanniens efterkrigshistorie, der her er blevet fremlagt.

JOHN MAGEE: *Northern Ireland: Crisis and Conflict.* (Routledge & Kegan Paul, 1974). 196 s., 3.50, 1.75 £ (paperback).

Forfatteren, der er lektor i irsk historie i Belfast, har i denne bog samlet, introduceret og kommenteret 50 tekster om »det irske problem«. Det følges fra dets rødder i det 17. århundrede frem til foråret 1974. Hovedvægten ligger på tiden efter 1920 og specielt på konflikten i Nordirland siden begyndelsen af den nuværende krise i 1969.

Tekstudvalget er godt og afbalanceret, og alle relevante parters holdning til konflikten bliver fremlagt. Bogen giver således et godt udgangspunkt for en analyse af »det irske problem« i almindelighed og den aktuelle konflikt i særdeleshed. Blot kunne man have ønsket flere økonomisk-statistiske oplysninger, specielt om sociale forhold i de to stridende befolkningsgrupper.

Konfliktens deprimerende uløselighed formidles næsten bedst gennem kontrasten mellem det skær af optimisme, der er i kommentarerne til Sunningdale-aftalen i bogens sidste del, og det pessimistiske efterskrift om den måske alvorligste krise i Nordirlands krisefyldte tilværelse, der måtte føjes til efter Sunningdale-aftalens fallit, kort før bogen gik i trykken. *I. P.*

TYSKLAND

WALTER LAQUEUR: *Weimar.* A Cultural History 1918–33. (Weidenfeld & Nicolson, 1974). 308 s., 5.95 £.

Mens Weimar-perioden i politisk henseende er velafgrænset, volder begrebet Weimarkultur lidt større vanskeligheder. Dels var flere af de kulturelle træk, som oftest forbindes med Weimar, allerede udviklet i tiåret før verdenskrigen, dels var Weimar-perioden kulturelt set yderst heterogen; ved siden af den moderne kultur: ekspressionisme, eksistentialisme, Bauhaus og Berliner-kabaret'en levede kejsertidens reaktionære og liberale kulturmønstre videre (med universiteterne som en særlig bastion); og imens voksede en ny radikal antikultur op med forfærdende hast.

Det er Laqueurs fortjeneste, at han hele tiden holder sig for øje, at det, som diskuteredes på fortovsrestauranterne omkring Ge-

dächtniskirche i Berlin, og som er bogens hovedtema, kun var en del af et yderst kaleidoskopisk kulturelt billede. Yderligere må man fremhæve det vellykkede forsøg på at sætte den kulturelle udvikling ind i et politisk og socialt perspektiv.

Weimar-kulturen var efter Laqueurs opfattelse den første »moderne« kultur, som på alle kulturelle områder stod for nybrud: inden for samfundskritikken (f. eks. Tucholsky, Lukács, Frankfurterskolen), inden for litteratur og teater, kunst og arkitektur, samt ikke at forglemme forlystelseslivet, især filmen. Udviklingen inden for hver af disse områder skitseres med stor indfølingsevne (forfatteren er selv tysk-jødisk emigrant), men selvfølgelig ikke udtømmende, og der er her skabt et meget væsentligt supplement til de mange fremstillinger af Weimar-periodens politiske udvikling.

KLAUS SCHÖNHOVEN: *Die Bayerische Volkspartei 1924–1932.* (Droste Verlag, 1973). 305 s., 54 DM.

I serien »Beiträge zur Geschichte des Parlamentarismus und der politischen Parteien«, hvori der allerede er udkommet en række monografier over de tyske partiers udvikling i mellemkrigstiden, foreligger også denne studie af et af periodens mindste partier, BVP. Det oprettedes i 1918 ved en splittelse af det katolske Zentrum-parti i spørgsmålet om enkeltstaternes status inden for Weimarforfatningen. BVPs linie indtil midten af tyverne indebar en afvisning af Weimar-forfatningen og en bevidst tilbagetrækning til Bayern, hvor partiet indtil 1933 var det dominerende parti. Udviklingen i Bayern i begyndelsen af 1920'erne diskrediterede i nogen grad den bayerske føderalisme, hvilket var baggrunden for, at partiet omkring 1924–25 begyndte at blive mere aktiv i rigspolitikken, bl. a. som deltager i de skiftende regeringskoalitioner indtil 1932. Samtidig modereredes partiets forfatningspolitik, idet det gradvis kom til at acceptere de rammer, der var lagt for forholdet mellem enkeltstat og riget i Weimar-forfatningen.

BVP var i mellemkrigstiden et ret perifert parti; men det var udtryk for en bayersk særudvikling på det partimæssige område, som vi i dag ser fortsat igennem eksistensen af Franz-Josef Strauss' kristelig-sociale union (CSU), hvis forhold til CDU i flere henseender minder om BVF's til Zentrum. Derved får Schönhovens grundige analyse også et mere aktuelt aspekt.

HEINRICH BRÜNING: *Briefe und Gespräche 1934–1945.* Herausgegeben von Claire Nix unter Mitarbeit von Reginald Phelps und George Pettee. (Deutsche Verlags-Anstalt, 1974). 556 s.

Denne bog ligger delvis i forlængelse af Brünings meget omdiskuterede erindringer, der kom i 1970, og som omhandlede perioden frem til 1934. Brüning forlod i maj 1934 Tyskland og var i de følgende år næsten konstant på rejser rundt i Europa mellem England, Holland, Belgien, Schweiz, Frankrig (især Alsace) og i USA, hvor han overalt søgte at påvirke de politikere og andre, som han traf, i retning af en fast politik over for Hitler-Tyskland. Samtidig søgte han at skabe sig en karriere inden for engelske og amerikanske universiteter, og dette førte til, at han i 1939 blev professor i offentlig forvaltning ved Harvard-universitetet, hvor han tilbragte hele krigsperioden.

Det foreliggende bind består af tre typer materiale. For det første en del dagbogsnotitser fra 1934–35, som regel meget kortfattede; men de giver dog et indtryk af Brünings omfattende, men nok noget futile politiske aktivitet i disse år. For det andet og hovedsagelig består materialet af breve fra Brünings hånd, heraf en hel del af ret privat karakter. Og endelig gengives en række senere notitser om politiske samtaler m. v., som nærmest har karakter af memoirebrudstykker. Det er altså et noget diffust og ikke altid lige relevant materiale, der fremlægges i denne bog, hvortil der er bebudet et følgebind af Brünings breve fra 1946 til 1970, hvor han døde højt oppe i årene.

HELGA HAFTENDORN: *Abrüstungs- und Entspannungspolitik zwischen Sicherheitsbefriedigung und Friedenssicherung.* Zur Aussenpolitik der BRD 1955–1973. (Bertelsmann Universitätsverlag, 1974). 536 s., 45 DM.

Bag en frygtindgydende titel skjuler sig et imposant, lidt tungtlæst habilitationsskrift fra Hamburg-universitetet, forfattet af en af Vesttysklands førende yngre politologer. Dets emne er den rolle, som nedrustning, rustningskontrol og europæisk afspænding har spillet i vesttysk udenrigspolitik, siden den fulde suverænitet blev erhvervet i 1955.

Eftersom disse problemkredse i hele perioden er blevet set i tilknytning til sikkerheds- og Tysklandspolitikken, bliver fremstillingen central for hele udformningen af vesttysk udenrigspolitik. Ligeledes er bogens problemstilling (og dens grundige analyse af den) af relevans for studiet af nedrustnings- og afspændingsspørgsmålenes rolle i den internationale politik i det hele taget. Dette gælder såvel selve fremstillingen som det 140 sider lange, tættrykte note- og henvisningsafsnit og den afsluttende 30-siders bibliografi. I særlig grad må fremhæves analysen af problemstillingen omkring den europæiske sikkerhedskonference og MBFR-forhandlingerne.

FRANKRIG

J. NÉRÉ: *The Foreign Policy of France from 1914 to 1945.* (Routledge & Kegan Paul, 1975). 366 s., 7.95 £.

Et så vigtigt aspekt af mellemkrigstidens internationale politik som udformningen af Frankrigs udenrigspolitik har hidtil været yderst sparsomt belyst. Det skyldes delvis, at Quai d'Orsays arkiver i 1940 blev dels ødelagt, dels spredt for alle vinde, og at arbejdet med at rekonstruere dem med udgivelse for øje kun er gået langsomt. Resultatet er, at de franske diplomatiske papirer kun er udgivet for perioder, der tilsammen løber op i 30 måneder, og at den videnskabelige behandling af perioden først nu er ved at komme i gang.

Professor Nérés bog sigter mod at udfylde et af tomrummene i litteraturen, nemlig savnet af en samlet fremstilling af emnet på videnskabeligt grundlag. Det er imidlertid begrænset, hvor meget der kan komme med på de ca. 250 sider, som selve teksten fylder, specielt når man betænker omfanget af Frankrigs engagement i periodens diplomati. Det empiriske stof, der fremlægges (i en traditionel kronologisk ramme), byder derfor ikke på større overraskelser. Derimod er det af værdi, at der nu endelig fremkommer et fransk korrektiv til den overvejende negative kritik af fransk politik i perioden, som dominerer den angelsaksiske litteratur, og som både retter sig mod den hårde politik i begyndelsen af tyverne og tredivernes defaitisme. Rundt omkring i bogen findes nemlig en mængde korte, men gode analyser af de mange problematiske situationer, som Frankrig blev stillet i, og af, hvorfor politikerne reagerede, som de gjorde.

Hvad man derimod savner, er en samlet analyse af nogle grundlæggende faktorer for udformningen af den franske politik. F. eks. er det forfatterens meget plausible tese, at den svækkelse både i materielle og menneskelige ressourcer, som første verdenskrig indebar, lå bag og bestemte hele den efterfølgende tids politik; men denne tese tages intetsteds op til en mere samlet og nøjere efterprøvning.

Bogen afsluttes med et værdifuldt, ca. 100 s. langt dokumentarisk appendix, som naturligvis øger dens anvendelighed betydeligt. Desværre er bogen – som andre bind i serien »Foreign Politics of the Powers« – ret dyr.

EZRA N. SULEIMAN: *Politics, Power and Bureaucracy in France.* (Princeton University Press, 1974). 440 s., 20 $.

Forholdet mellem politik og forvaltning er et forskningsmæssigt jomfrueligt område, der i de senere år har påkaldt sig betydelig opmærksomhed. Forvaltningslæren har både i sin amerikanske 'managerial' variant og i sin europæiske juridiske variant normalt afgrænset sit interessefelt i forhold til statskundska-

bens 'politik-fag', der på deres side har tenderet mod at betragte forvaltningen som et appendix til de politiske processer, der er deres centrale studieområde. Denne skarpe sondring er i stigende grad blevet opfattet som kunstig og uheldig for en bedre forståelse for såvel administrative som politiske processer, og grænseområdet er i de senere år blevet opdyrket af nyere politologiske forskningsretninger som den såkaldte public policy skole, der hovedsagelig koncentrerer sig om produkterne af den politiske proces, og den såkaldte 'bureaukratiske politik'-synsvinkel, der har interesseret sig for det administrative apparats indflydelse på udformningen af politikken, især på det udenrigske felt.

Sudeimans bog nærmer sig dette grænseområde fra forvaltningslærens traditionelle territorium. I modsætning til denne disciplins normale antagelser om forvaltningsapparatet som underordnet det politiske system eller autonomt i forhold til det analyserer Suleiman den franske forvaltning som et integreret, dynamisk led i landets politiske system.

Efter en analyse af embedsmandskorpsets rekruttering, der viser, hvor snævert et socialt grundlag den er baseret på, følger en omfattende behandling af de højere embedsmænds rolleperception, deres relationer til ministrene og politikerne i øvrigt og af deres samspil med forskellige organiserede samfundsgrupper, interesseorganisationer etc. Disse dele af undersøgelsen, der er baseret på omfattende interviews med næsten alle de højeste embedsmænd i Frankrig, er overordentligt værdifulde og interessante og kan siges at bringe udforskningen af forholdet mellem politik og forvaltning et godt stykke frem. Bogen giver derfor ikke blot et af de bedste eksisterende bidrag til forståelse af det franske administrative system, men har selvstændig værdi som et metodisk og teoretisk pionerarbejde.

P. H.

ITALIEN

C. J. Lowe & F. Marzari: *Italian Foreign Policy 1870–1940.* (Routledge & Kegan Paul, 1975). 476 s., 12.50 £.

Efter samlingen i 1870 opnåede Italien nok en formel anerkendelse som Europas sjette stormagt; men det stod stadig tilbage med problemet med en beskeden og uudviklet ressourcebasis. Hvilken politik skulle der føres på dette grundlag? Skulle dette »sjette hjul« i den europæiske vogn blot være et medløbshjul; eller skulle det tværtimod søge at blive et drivhjul? Herom stod der en standende diskussion i perioden helt frem til efter første verdenskrig. Højrepartiernes politik baserede sig på Italiens manglende ressourcer og ønskede derfor en relativ passiv tilpasningspolitik til det europæiske system. Heroverfor stod synspunkter, som først og fremmest blev repræsenteret af venstreføreren Francesco Crispi, og hvis sigte var at gøre Italien til en stormagt af gavn såvel som af navn. Gennem en alliance med det nye Tyskland og ved en mobilisering af interne ressourcer skulle Italien gradvis tilkæmpe sig en plads i solen og overtage den rolle i Middelhavsområdet, som historien og geografien havde tildelt det.

Det er en af bogens fortjenester, at den så klart påviser kontinuiteten i italiensk udenrigspolitik fra Crispi over D'Annunzio til Mussolini. Derimod savner man en samlet analyse af nogle mere generelle faktorer for udformningen af Italiens udenrigspolitik: spændingen mellem ressourcer og ambitioner, den indenrigspolitiske magtkamps betydning eller udviklingen i det internationale system i perioden. Bogens force ligger på det idémæssige område og i analysen af de enkelte vigtigere beslutninger i den italienske udenrigspolitik. Da der ikke findes andre samlede fremstillinger på engelsk, vil bogen utvivlsomt blive meget anvendt som referenceværk.

Robert C. Fried: *Planning the Eternal City.* (Yale University Press, 1973). 346 s., 5.75 £.

Frieds bog er en omfattende behandling af planlægningen af Roms byudvikling siden 2. verdenskrig. Der er tale om et forsøg på at indkredse de faktorer, som har været betin-

gende for, at den nye generalplan for byens udvikling efter verdenskrigen først kunne vedtages i 1962, og hvilke konsekvenser dette har medført for Rom i denne periode. Det historiske afsnit, der rummer en gennemgang af byens udviklingsproces siden det klassiske Rom, afslutter med en karakteristik af planlægningen under det fascistiske regime, og det påvises, hvorledes byen i efterkrigstiden i mangel af en ny plan hovedsagelig er vokset i overensstemmelse med Mussolinis generalplan fra 1931 og dermed har åbnet for et omfattende privatbyggeri uden for legale rammer. Fried fremhæver bl. a. den katolske kirkes og i det hele taget de religiøse ordeners væsentlige anpart i den manglende strukturering og den manglende vilje til at skabe betingelser for en kvalificeret planlægning; ordenerne beskrives som blandt de mest aktive jordspekulanter i byen og blandt de stærkeste opponenter mod zonering og byggerestriktioner under enhver form.

Bogen fremlægger en mængde forhold, der kan fungere som eksempler inden for en teoretisk belysning af det problemfelt, der alment kan formuleres som »bystrukturer og statsinterventionisme«. *L. D.*

ØSTEUROPA

SVEN ALLARD: *Stalin und Hitler.* Die sowjetische Aussenpolitik 1930–1941. (Francke Verlag 1974). 315 s., 54 schw. fr.

Dette er en udvidet version af den svenske originaludgave, der vakte en del diskussion ved offentliggørelsen i 1970. Bogens tese er en forkastelse af den gængse tolkning af Stalins Tysklandspolitik, hvorefter han i hele perioden fra Hitlers magtovertagelse og til efter München søgte at skabe en anti-tysk »fredsfront« i samarbejde med vestmagterne; først da denne politik var slået åbenlyst fejl, skete der en omvurdering, der mundede ud i ikke-angrebspagten i aug. 1939, men som allerede var antydet i talen til den 18. partikongres i marts. Heroverfor stiller Allard en modtese gående ud på, at Stalin fra kort efter Hitlers magtovertagelse arbejdede for en tilnærmelse til ham med henblik på at styre den tyske aggressivitet i vestlig retning. Der er altså tale om en teori, der er et spejlbillede af den marxistiske teori om de vestlige kapitalisters sammensværgelse med Hitler.

Det er tvivlsomt, om bogen kan siges at sandsynliggøre denne omvurdering af sovjetisk udenrigspolitik. Argumentationen bygger i høj grad på en næranalyse af Stalins og andre sovjetiske politikeres taler og skrifter i perioden, hvilket i sig selv bringer mange nye nuancer i sovjetisk politik frem, men næppe sådanne, der kan bære en total rekonstruktion.

HENRY L. MORTON & RUDOLF L. TÖKES (ed.): *Soviet Politics and Society in the 1970's.* (The Free Press, 1974). 401 s., 6.50 £.

Bogen er et Festschrift i anledning af en af stifterne af Columbia-universitetets Russian Institute, John N. Hazards 65-årsdag. Bidragene er alle skrevet af kolleger eller kandidater fra instituttet og varierer uundgåeligt en hel del. Et vist fællespræg kan man måske finde i, at de fleste bidrag behandler økonomiske og sociale problemer, såsom bomuldsproduktion i Centralasien, boligproblemer i byerne, kriminalitetsproblemet eller kvindernes stilling i samfundet, at de i et vist omfang anvender kvantitative metoder, samt at de helt undgår den »kremlinologiske« approach, der indsnævrer interessen til, hvad der foregår inden for en snæver lederelite i Kreml.

Et interessant studie er Tökes' analyse af problemet omkring politisk afvigelse, som i de sidste ti år har stillet systemet over for nogle nye udfordringer. I det sidste afsnit diskuteres det sovjetiske system som model for andre områder, dels Østeuropa, dels den tredie verden.

Alle bidragene bringer originale forskningsresultater, og bogen vil derfor – sin disparate karakter til trods – have en naturlig plads i større biblioteker.

DANIEL CSATÁRI: *Dans la Tourmente.* (Akadémiai Kiadó, 1974). 419 s., 20 $.

Bogen behandler forholdet mellem ungarere og rumænere og koncentrerer sig om perioden 1940–45. I de indledende kapitler giver forfatteren en række interessante overvejelser omkring udviklingen af de etniske konflikter, som eksistensen af de mange mindretalsgrupper i det østrigske-ungarske dobbeltmonarki gav anledning til. Han understreger især, at magyarernes sociale og økonomiske dominans i forhold til mindretalsgrupperne inden for den ungarsk dominerede del hindrede fremvæksten af de lag i de pågældende befolkningsgrupper, der havde ledet kampen for national politisk organisering for andre etniske minoriteter i Europa.

I den detaillerede beskrivelse af udviklingen under den anden verdenskrig belyses de diplomatiske relationer mellem Ungarn og Rumænien. Der lægges især vægt på at vise, hvorledes de fascistiske grupper i begge lande bidrog til en forværring af de i forvejen spændte relationer mellem de to etniske hovedgrupper i Transsylvanien. *P. H.*

STEPHEN G. XYDIS: *Cyprus: Reluctant Republic.* (Mouton, 1973). 553 s.

Cypern-republikkens komplicerede fødsel i årene 1958–60 er emnet for denne omfattende afhandling. Sammen med Crouzets i sidste nummer anmeldte Cypern-værk danner det et yderst solidt fundament for enhver videre beskæftigelse med Cyperns historie, særlig med henblik på Grækenlands og Tyrkiets rolle i konflikten.

Xydis' synsvinkel på konflikten er klart græsk, uden at man af den grund kan kalde bogen ensidig. Forfatterens græske kilder har flydt betydelig rigere end hans tyrkiske kilder og omfatter bl. a. den daværende udenrigsminister Averoffs og premierminister Karamanlis' private papirer. Følgen er, at den græske regerings holdninger og adfærd i konflikten belyses i stor detailrigdom, mens den tyrkiske modpart mere anskues som en udefra kommende aktør, hvis motiver og handlinger er væsentlig mindre godt belyst.

Trods denne reservation er det imidlertid klart, at bogen – der er en fortsættelse af forfatterens studie af konflikten op til 1958 – er et hovedværk til belysning af forholdene i det østlige Middelhav.

ELIE KEDOURIE: *Arab Political Memoirs and Other Studies.* (Frank Cass, 1974). 327 s., 5.95 £.

En af de førende kendere af den arabiske verdens nyere politiske historie, professor ved London School of Economics og redaktør af det ansete tidsskrift Middle Eastern Studies, anglo-araberen Elie Kedourie har her samlet en række afhandlinger, anmeldelser og andre småstykker fra de senere år. Hovedemnet kan siges at være udviklingen af moderne politiske tanker i den arabiske verden, især i lidt ældre tid. En af de større afhandlinger behandler således den konstitutionelle tankegangs udvikling fra midten af det 19. århundrede og indtil 1920erne, mens en anden behandler opkomsten af de politiske partier i Mellemøsten.

Titelstykket analyserer levende og med megen indsigt nogle nyere politiske memoirer forfattet af bl. a. den nok så problematiske Ahmad al-Shuqayri (PLOs første leder) og et medlem af den fremtrædende palæstinensiske Nashashibi-familie. Samlingen indeholder også andre litteraturstykker, alle præget af forfatterens dybe indsigt i problemstillingen.

Et tredie tema er Palæstina-konflikten og jødernes situation i den arabiske verden.

RICHARD ALLEN: *Imperialism and Nationalism in the Fertile Crescent.* Sources and Prospects of the Arab–Israeli Conflict. (Oxford University Press, 1974). 686 s., 9.25 £ (indb.) og 2.90 £ (paper).

Forfatteren er en tidligere britisk diplomat (med tjeneste i Palæstina i tyverne), som efter at være blevet pensioneret har undervist i historie ved forskellige amerikanske universiteter. Hans omfattende bog er et forsøg på at se Palæstina-konflikten i en bredere sammenhæng både tidsmæssigt og rumligt. Tids-

mæssigt går fremstillingen således tilbage til det gamle Israel og følger derfra både det jødiske folks og det mellemøstlige områdes almindelige historie frem til dette århundrede, før dens focus igen snævres ind til selve Palæstina-konflikten. Denne approach har meget, der taler for sig, idet den moderne konflikt næppe kan forstås til bunds uden kendskab til såvel jødernes som arabernes specifikke historiske erfaringer. På den anden side betyder denne udvidelse af emnet også den fare, at der forenkles mere, end ønskeligt er.

I bogens sidste halvdel følges konflikten siden Balfour-deklarationen. Der er nogle gode kapitler om det britiske mandatstyre og en solid, omend lidt konventionel gennemgang af udviklingen siden 1948. Fremstillingen slutter først efter oktoberkrigen i 1973 og er dermed den mest up-to-date på markedet i dag. Dette sammen med bogens øvrige kvaliteter og dens pris gør den til et fordelagtigt køb for ikke-specialisten.

EDGAR O'BALLANCE: *The Electronic War in the Middle East 1968–70.* (Faber & Faber, 1974). 148 s., 3.30 £.

Dette er den uhyre flittige engelske militærhistorikers tolvte bog om krige efter anden verdenskrig – og den ottende om de mellemøstlige krige. Denne gang er det den »glemte« krig, udmattelseskrigen mellem Ægypten og Israel ved Suez-kanalen fra omkring 1968 til august 1970, der er emnet.

Krigen startede i »det små« med ægyptiske artilleribeskydninger af og småraids imod de israelske linier på Sinai, som besvaredes med omtrent samme mønt fra israelsk side. Men krigen eskalerede i 1969 med voksende indsats af de to parters flyvevåben og fra ægyptisk side opstilling af et sovjetiskleveret raketforsvarssystem vest for Suez-zonen. I krigens sidste faser udvikledes så den elektroniske krig mellem det israelske luftvåben og det ægyptiske raketforsvar, hvor alle moderne elektroniske hjælpemidler blev taget i brug for henholdsvis at penetrere det ægyptiske forsvar og hindre, at dette skete. Da krigen sluttede med våbenhvilen i august 1970, kunne man allerede ane, at balancen mellem angreb og forsvar i luften var ved at ændre sig; det var dette forhold, der skabte Israel så store problemer i begyndelsen af oktoberkrigen 1973.

O'Ballances analyse af denne krig er som vanligt kyndig og let forståelig for ikke-specialisten, også den, der ikke mestrer elektronikkens grundlæggende begreber. Som antydet indeholder den meget stof, der er relevant for analysen af den senere udvikling langs Suez-kanalen.

SYLVIA KOWITT CROSBIE: *A Tacit Alliance.* France and Israel from Suez to the Six Day War. (Princeton University Press, 1974). 277 s., 13.50 $.

Eksistensen af et alliance-lignende forhold mellem Frankrig og Israel fra midten af 1950erne og til et stykke ind i 1960erne har længe været kendt. Derimod har dets opståen og udformning på forskellige tidspunkter hidtil været hyllet i megen uklarhed. Sylvia Crosbies bog, der er baseret på ekstensive interviews med en række nøglepersoner på begge sider, fjerner vel ikke alle disse uklarheder, men vi har nu en fremstilling, som dels indgående skildrer »alliancen«s historie, dels sætter den overbevisende ind i dens indenrigspolitiske, regionale og internationale kontekst.

Forholdet mellem Frankrig og Israel var ikke baseret på nogen formel aftale, men på interesser, der for en tid var parallelle, men som i 1960erne efterhånden skiltes igen. For begge parter indebar det fordele, som dog havde deres begrænsning: Israel sikrede sig en kilde til forsyning med moderne våben, mens Frankrig sikrede sig en kunde, der kunne være med til at bære basisomkostningerne ved de franske våbenprogrammer.

Et særligt træk i forholdet var, at det i høj grad udvikledes gennem et direkte samarbejde mellem de to landes forsvarsministerier. På israelsk side kunne dette lade sig gøre på grund af Ben Gurions meget høje prioritering af sikkerhedsspørgsmålet, på fransk side

spillede den fjerde republiks særlige karakter ind, der gav de enkelte ministerier en betydelig autonomi, især hvis de lededes af en stærk politiker som f. eks. Bourgès-Maunoury, der var den franske hovedarkitekt for alliancen. Skiftet fra den fjerde til den femte republik i 1958–59 blev samtidig begyndelsen til enden på »alliancen«, omend den først blev »opsagt« af de Gaulle i 1967.

ASIEN

MILTON LEITENBERG & RICHARD DEAN BURNS: *The Vietnam Conflict.* Its Geographical Dimensions, Political Traumas and Military Developments. (ABC-Clio, 1973). 164 s., 2.05 £.

Et af de efterhånden store problemer i forbindelse med studiet af Vietnam-krigen er den enorme litteratur, som den har aflejret sig. Den her anmeldte bibliografi er med sine 2367 numre systematisk opstillet en god hjælp til at skaffe sig overblik over den amerikanske litteratur indtil våbenhvilen i 1973. Mest værdifuld er måske oversigterne over det meget væsentlige officielle amerikanske materiale, f. eks. det store stof, der ligger i kongresafhøringerne, og som det ellers kan være næsten umuligt at finde frem til uden et større bibliografisk studium.

C. P. FITZGERALD: *China and Southeast Asia since 1945.* (Longman, 1973). 110 s., 2.25 £.

Professor FitzGerald, der er kendt for flere betydende analyser af Kinas moderne historie, har med denne lille, velskrevne bog givet en oversigt over et væsentligt emne, hvorom der ikke findes meget litteratur. Bogen er skrevet før afslutningen af Paris-aftalen om Vietnam, men det får stort set kun betydning for verbernes tid.

Fremstillingen er en ræsonnerende gennemgang, i historisk perspektiv, af udviklingen i forholdet mellem Kina og hvert enkelt sydøstasiatisk land. Endvidere er der et kapitel om de oversøiske kineseres politiske rolle, samt en sammenfatning om Kina som regionalmagt.

Bogen viser klart de fejlagtige forudsætninger, som domino-teori og inddæmningspolitik hvilede på, og hvorledes USAs politik ofte tilvejebragte de nødvendige forudsætninger for en situation, den havde til hensigt at bekæmpe.

FitzGerald konkluderer, at supermagterne før eller siden tvinges til at anerkende, som de har gjort i forhold til hinanden, at også Kina er en stormagt med samme krav på en indflydelsesaffære, dvs. en zone af små, venligtsindede stater. De behøver ikke nødvendigvis at være kommunistiske, måske nærmere »finlande«. *I. F.*

JOHN GITTINGS: *The World and China, 1922–1972.* (Methuen, 1974). 303 s., 5.25 £.

Næppe nogle samtidshistoriske fremstillinger er i den grad præget af det politiske klima, hvorunder de er blevet til, som analyser af kinesisk politik, herunder Folkerepublikkens udenrigspolitik. Bibliotekerne bugner af koldkrigsprægede fremstillinger af kinesisk »ekspansionisme«, mens det i øjeblikket, i kølvandet på den ændrede amerikanske Kina-politik, strømmer ud fra amerikanske universiteter med doktordisputatser, der omtolker alle aspekter af kinesiske samfundsforhold. Samtidig udsender Kina-begejstrede dele af det nye venstre i Vesteuropa pamfletter og artikler, der på ganske umarxistisk vis søger at demonstrere overensstemmelsen mellem Kinas udenrigspolitik og den proletariske internationalismes idé.

Få synes at evne den vanskelige balance mellem indlevelse og analytisk distance. En af de få, der er kommet i nærheden af en rimelig balance – og som har stræbt efter den før omtolkninger af kinesisk politik blev et modefænomen – er englænderen John Gittings. Heller ikke hans seneste bog når idealet, men den er et værdifuldt bidrag til den fortsatte diskussion omkring tolkningen af Kinas udenrigspolitik.

Det er ikke en detaljeret gennemgang af begivenheder, men først og fremmest et forsøg på at vise den indre sammenhæng og kontinuitet i det kinesiske kommunistiske partis verdensbillede og diplomatiske strategi fra partiets oprettelse og til Nixons besøg i Kina. Specielt påvisningen af kontinuiteten mellem tiden før og efter Folkerepublikkens oprettelse hører til bogens mest værdifulde bidrag. Til gengæld savner man en del i behandlingen af de seneste år. En mere detaljeret diskussion af forholdet til supermagterne under og efter kulturrevolutionen ville have bidraget til en forståelse af Kinas aktuelle udenrigspolitiske mål. *I. F.*

AFRIKA

JOHN BARRATT, SIMON BRAND, DAVID S. COLLIER & KURT GLASER (eds.): *Accelerated Development in Southern Africa.* (Macmillan, 1974). 706 s., 7 £.

Bogen består af indlæggene på en konference med samme titel, som i 1972 afholdtes i Johannesburg af 2 fremtrædende hvide udenrigspolitiske institutter i Republikken Sydafrika (RSA) i samarbejde med et amerikansk broderinstitut. Disse suppleres med et kort resumé over hovedsynspunkterne i den debat, de enkelte indlæg gav anledning til, og der sluttes af med en sammenfatning af konferencens overvejelser opdelt på følgende 3 aspekter: det politiske, det økonomiske samt det sociale, kulturelle og psykologiske aspekt.

Trods den regionale synsvinkel, der antydes i titlen, er det de interne problemer i RSA, der fokuseres på, ligesom indlæggene uden undtagelse synes at acceptere den for RSA officielle doktrin om adskilt udvikling (apartheid).

Bogen i sin helhed kommer herved ufrivilligt til at stå som en manende illustration af omfanget af den største hindring for en udvikling af det sydlige Afrika som region. Den vil bestå, så længe dybt rodfæstede ideosynkrasier (og dem er der meget lidt i denne bog, der piller ved) byder det hvide befolkningsmindretal i RSA at bevare og befæste sit politiske og økonomiske magtmonopol i direkte modstrid med det store befolkningsflertals ønsker og interesser.

Af størst interesse på denne baggrund bliver derfor de 3–4 indlæg, der direkte behandler baggrunden for, udviklingen af og en række indbyggede »tekniske« problemer i forbindelse med gennemførelsen af den adskilte udviklings politik i RSA.

En fordomsfri analyse af, hvorledes man kan/skal få udnyttet de mange muligheder for udvikling, det sydlige Afrika som region har at byde på, er imidlertid noget, vi fortsat har til gode. *V. D. P.*

U. S. A.

HEINRICH AUGUST WINKLER (red.): *Die grosse Krise in Amtrika.* Vergleichende Studien zur politischen Sozialgeschichte 1929–1939. (Vandenhoeck & Ruprecht, 1973). 243 s.

Seks tyske og en enkelt amerikansk forsker har her samlet lige så mange afhandlinger om forskellige aspekter af New Deal. Gennemgående bygger de på den foreliggende litteratur og føjer ikke egentlig nye oplysninger til; det væsentlige og det spændende er, at der både explicit og implicit stadig sker en sammenligning med de tyske nazistiske løsninger og den europæiske fascistiske ideologi. Dette og det, at det er gode artikler, som samler et spredt stof, gør bogen anskaffelsesværdig.

En nyhed i Erhvervsarkivets skriftrække

SOCIALE STUDIER I ÅRHUS

af

Jens Haugaard Jensen, Erik Hansen og Lilla Voss

Bogen har undertitlen: Kriminalitet, prostitution og fattigdom i Århus ca. 1870–1906. Det er den første større danske undersøgelse over livet på skyggesiden under den hastige industrialisering. Ud fra primært materiale fremlægges resultaterne i tekst og tal på baggrund af byens almindelige befolkningsudvikling.

> Det er rystende billeder, der gives af forholdene i de dårligst stillede kredse, og vor tids velbjergede af alle befolkningsgrupper kunne virkelig have godt af at stifte bekendskab med udgangspunktet for den overvældende sociale udvikling, der har fundet sted i løbet af det sidste hundredår.
>
> *Berlingske Tidende*

> ... et hjørne af vores fortid er blevet omhyggeligt dokumenteret i et pænt bogarbejde
>
> *Politiken*

488 sider, illustreret. Kr. 90,05.
Medlemmer af Jysk Selskab for Historie: Kr. 61,30.

A. BACKHAUSENS BOGTRYKKERI
HOLGER J. SØRENSEN · MORSENS